

משה בירנבוים

גוי"נ לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע וע"ה

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

צעהש"ת

שנת זכור - תלזה - פורים

לערבי זה בבעלותו חצר בעלת מספר דירות, ומבקש למוכרה בסכום עתק אשר אין בידי רבינו אפילו כחצית מכונו.

אמר רבינו לגבאי, שיתמקח עם אותו סוחר וינסה להוריד את המחיר לחצי, הערבי לא רצה לשמוע מהצעה כגונחת זו והסתלק. אך לאחר רגעים מספר שב והתפטר על המחיר. רבינו הורה לגבאי להפחית הלאה את המחיר ושוב נסתלק הערבי וחזר חלילה. לבסוף התפשרו על סכום מסויים עדיין גדול מאוד אך פחות בהרבה מהצעתו הראשונה. עתה אמר רבינו לגבאי שיאמר לערבי שהוא נותן כגידה (מטבע טורקי קטן מאוד) כמקדמה. הערבי נתכעס למושמוע הדברים והלך לו. אך כעבור זמן קצר שב והסכים אף לזאת. כיון שהגיעו לעמק השוה, נתיישבו לערוך חוזה ולהעביר את בעלות החצר לידי רבינו והעיסקה הסתיימה לטובת רבינו אשר לא הסתיר את שמחתו.

לאחר מכן שאל הגבאי את רבינו, מנין לו לשלם סכום גדול שכזה, וכיצד נטל על עצמו חוב עצום זה!

השיב לו רבינו: כך מקובלני מאבותי"ק ורבותי"ק שבשעת שמחה נפתחים לבעל השמחה אוצרות מבורכים והשפעות טובות מן השמים, ואם כן כל מה שניתן לעשות בימים אלו הברכה שרויה בו, ובטוח אני ומאמין בהשי"ת שישלם לי את כל מחסורי, ואף ישלח לי את המעות הדרושות לצורך רבישה זו... ע"כ.

וא"כ כעת אנו עומדים צעם שכולנו צעלי שמחה צמדה מרובה שמייצים גם על פי חסידות וגם על פי הלכה, ולא זקוקים לשום סיבה נוספת שיהא כעת שמחה צמחים, א"כ חייבים לנצל הזדמנות זאת, ולבקש כל הנכרך לנו צלמת צין בגשמיות וצין צרותיות.

וראיתי בספר היקר מאוד 'באר החיים' להרה"צ רבי מייז'ך בידערמאן שליט"א, בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע שהשמחה מועלת לבטל מחשבות זרות, ורימוזו כי "מחשבה" אותיות "בשמחה". וכן כתב הישפת אמות' (פרשת זו שנת תרל"א) "ועל ידי התעוררות אהבה אמיתית נשרף כל מחשבות והבלים, כי באמות עצה היעוצה לדחות מחשבות רעות הוא רק זה, להיות התלהבות תמיד בחשק ורצון לעבודתו ית', ומיילא נתבטלו כל ההבלים, וזה עבודת האדם תמיד כל היום והלילה", ומילתא בטעמא היא, מפני שעל ידי התגברות אש ההתלהבות מוטל ומחליש את אש תאוותו לדברי הבלים ובטלים, ואולי לכן מרבים בשמחה, שהרי תכלית הימים הללו הוא לשנוור על המחשבה בטהרה כאמור, וע"כ הכינו חז"ל את הכלי זין וציונו לשנווח כדי שניצלח להינצל מן המכושול.

משלו משל למה הדבר דומה, לאחד שקנה יער גדול כדי לבנות שם ארמון גדול ומפואר, מיד יצא לעבודתו והתחיל לחרות את העצים שגדלו ביער מבוקר ועד ערב, אך עברו עליו כמה ימים והנה הוא רואה שלא כרת כי אם כמה עשרות אילנות בודדים, ואף אם יחיה כחיי מתיישלח לא יגבור את המלאכה, ראה אותו חכם אחד והציע לו עצה פשוטה, שידליק אש בקצה היער, והאש תתפשט ותשרוף את כל העצים, ואז יוכל להתחיל מיד בעבודת הבנין של הבתים והדירות החדשות,

והנמשל כוונן מאלו, שהקב"ה נתן לאדם תרי"ג מצוות, אך צריך לבער הקוצים והחוחים שבלבו של אדם, ואם ילקט ויעקור אחד אחד לא יצליח להספיק מואמה, ואין עצה כי אם להדליק בלבו את אש ההתלהבות ולעבוד את ה' בשמחה, ואז תתפשט האש במהירות ועצומה ותבער את הקוצים, וכל המניעות המפריעות אותו בעבודתו יתבטלו בקל, ומיילא יוכל לקיים את כל מצוות השי"ת.

אנו עומדים כעת צימים נעלים וגזוהים של מרצים בשמחה, וצלמת הרי כל השנה צריך לעבוד את ה' מתוך שמחה, כידוע מספרי חסידות שמציאים ראי' מהתוכחה שכתוב בה תחת אשר לא עזבת וגו' בשמחה וגו', ובספה"ק תפארת שלמה מוצא שאפילו כשאדם עושה תשובה, שכמוצן צריך להיות צחצח אמתית על טמאיו והיה יכול האדם צניקל גם להיות צעצעות כשמחצרט וצוכה צתשובה על טמאיו, בכל זאת מפרש את הכתוב אלל יוסף ואמיו ועמה על תעצבו ש"ועמה" מורה על תשובה, ובכל זאת "אל תעצבו" כי תשובה היא מצוות עשה, וכל מצוה כולל מצוות תשובה צריכה להיות מתוך שמחה ע"כ מהספה"ק הנ"ל,

ומשצמי לענ"ד להוסיף על דבריו הקדושים צדך דרוש דגם צמליאחז אולי אי אפשר לעשות תשובה מתוך עצבות, דהרי כתוב, אלמלא הקצ"ה עוזרו אינו יכול לו, וכשהאדם צעצעות הרי השכינה מתרחקת ממנו, כדליתא עלל יעקב אצינו ע"ה שצנים שהתאצל על יוסף לא שרתה עליו שכינה, וא"כ איך יתגבר על יתה"ר, ואין שכינה שורה אלל מתוך שמחה, ואז יוכל לחזור צתשובה כי השכינה שורה ויש לו עזר.

והרי צספרי חסידות גם צמודש 'מנחם אצ' שכתוב ממעטין צשמחה, דרשו שממעטים את כוח הספ"א רק מתוך שמחה.

על אחת כמה וכמה שצומן קדוש כזה שמרצים צשמחה אין זו פלא שמגיעים ליום הגדול פורים שאז כל הפושט יד נותנים לו, ואין צודקין למצוות הגוף והנשמה, והשי"ת ממלא כל משאלותינו לטובה ולצרכה.

גורי ורבי כ"ק אדמו"ר הגה"ק מוצאנו שליט"א סיפר בשוה"ט ביום ב' דר"ה תשס"ה,

עובדא שישמוע מוכ"ק אדמו"ר מולעלוב הרמ"ו זי"ע בעת שסיפר לאביו כ"ק מרן אדמו"ר הישפע חיים זי"ע כשביקר בביתו, שבעת שהרה"ק רבי אלעזר מנדל מולעלוב די"ע נתמנה לאדמו"ר תחת אביו הרה"ק רבי משה מולעלוב זי"ע ששבק חיים, ואמר רבי אלעזר מוענדיל שיתנו לו קויטלעך כי עתה עת רצון לפעול בשמים,

ותמחו הנוכחים על דבריו, והסביר להם, דכשעלה אביו, לשמו מרום שאלו בשמים כיו נהיה אדמו"ר תחתיו ואמרו שאלעזר מוענדיל נהיה רבי, התחילו כל המלאכים לשחוק ונעשה מזה שמחה גדולה ועת רצון בשמים, וכשייש שמחה בשמים אז הוא עת רצון לפעול ישועות. עכלה"ק.

וכמו"כ מובא על הרה"ק הרא"כו מולעלוב זי"ע שסיפר הגה"צ ר' יצחק דוד ברנשטיין זצ"ל, שקודם שהשיא כ"ק מרן אדמו"ר רבי אלעזר מנחם מוענדיל (מולעלוב) זי"ע את אחד מכוניו הק', הלך עם גבאו למוכר יריעות בדים כדי לרכוש עבורו יריעת בד עבור קפטן חדש לכבוד השמחה הקריבה ובאה.

בדרכת נטפל אל הגבאי ערבי מקונוי וחלל מישוחח עמו בשפה הערבית, כאשר הבחין רביה"ק הרא"כו בשיחתם, פנה אל גבאו ושאלו מה בפיו. התחמק הגבאי ואמר כי אין בפיו דברים שיש בהם מנוש. ברם רבינו עמד בתוקף על רצונו וביקש לדעת מה נושא שיחתם. השיב לו הגבאי כי

אמנם צריך שכל ודעת לדעת מה לבקש, ולא לבזבז הזדמנות יקרה זאת על שטותים והזלים, ומציא צמס כ"ק אדמו"ר מפינסק ז"ל וז"ל גם שמענו מהרצ מפודהייך זוק"ל, שאמר משם האר"י הק' ז"ע כי יש אור שמתגלה רק בשבת צמס אמירת כתר, וצפורים המתגלה זה האור צמשך כל היום. גם צריך לידע האדם ליקר גדול מעלת התפילה ציום זה כזכר אשר כל הפושט צו יד לשמים נותנים לו משאלות ליצו, ולזה יתצונן האדם צדעתו מה לבקש מאת הקב"ה ולהיות פושט י"ד צאופן הראוי.

והן הובא בספרים מושל למה הדבר דומה, למלך גדול שעלה לבבו לעשות ביום נון הימים שמחה גדולה מושתה וז"ט, וציוה להכריז בכל מדינות מלכותו לכל אשר דבר המלך ודתו מוגיע, שביום זה יוכל כל אחד בוא לפני המלך ולבקש כעמנו כל המוצטרך לו. והנה אחד מודרי המודיעה היה נחלה בחולי שהיה מוצרע כוכף רגל ועד ראש, ולאשר כי ידוע שבמוצב זה טוב לישבת בתוך אפר ושברי חרס וזה מוטיב קצת ליסורים, ע"כ התיישב בדעתו זה האיש ובה אל המלך וביקש מלפניו כי יצוה לעבדיו ליתן לו הרבה אפר וחרסים להקל מעליו את יסוריו במוקצת, ויאות המלך לבקשתו ויצו לעושי דברו למלא מובקשו. והנה כאשר יצא האיש מאת המלך ויאנח המלך אנחה גדולה ומרה ויאמר מזה פתי ובער זה האיש, הלא היה יכול לבקש שאצוה להעמיד עבורו רופאים גדולים שירפאו אותו בשלימות, וזה במיעוט דעתו לא ביקש כי אם להקל מעט את יסוריו לשיעה קלה. כך הוא בענין זה, כי כל הפושט יד נותנים לו, שצריך האדם קודם שיתפלל לשום על לבבו ולדעת מזה יבקש את ה', וגם בעת ששופך תפילתו ידקדק שתהיה תפילתו כראוי בהשתפכות הנפש מענוקי ליבו. והעקר שיתבונן בתפילתו וידע מזה לשאול מאת ה', שלא ישאל בקשות של מזה בכך אלא ישכיל לנצל וליקר כנכון יום זה שאפשר לפעול בו אינן הקב"ה כל המוצטרך. עד כאן מהספר הנפלא הנ"ל.

אמנם יש עוד ענין שכבר מוזכר בספרים שקליפת עמלק, הכניס קרירות צעזות ה' והמולדה של הקרירות הוי מדת האלוה, שמכניס צאדם ממשצות שח"ו כבר לא יכול לבקש, דהרי מלוכלך הוה צעוונות ופשעים, ועמלק הוה הוה גם למדן כשנכרך לכך, ומסביר לממשצתו של האדם, שאמנם הזמן גבוה וכל הפושט יד נותנין לו וכו', וכו', אבל כל זה רק לארכיס עוצדי ה', שמתפללים ללא כוונות וזרות ולומדים יומם וליל, וצומנים שאינו יום ולא לילה עוסקים גם צחסד, אבל אדם רגיל שאינו לומד כדצעי ואינו מתפלל כדצעי ואינו עוסק צחסד כדצעי, למה שיתנו לו את צקשותיו, וגם שאר תפילותיו של כל השנה אינם שוים אלא לצור על פי צלוות.

ולענין זה שמועתי סיפור נפלא שכבר הבאנו כמה פעמים מאת המושפיע המפורסם הרה"ק ר' אפרים וואקסמאן שליט"א, שישמע זאת מאביו של מוג"ש בירושלים, שבכל ערב מוסר שיעור בגמרא לחבורת אנשים שהתגוררו בעבר בארה"ב והם בעלי נכסים, והגיעו לגיל שילדיהם מנהלים כבר את עסקיהם, והם יושבים בירושלים עיה"ק ונותענגים בתורת ה', והנה כסיימו מוסכת עשו סעודת סיום שמוחליש את כוח הסטי"א, וכטוב לבם במושקה, נפתח סגור לבם ואנשים שבד"כ לא דברנים אחרי לחיים הגון סיפרו קצת על עברם,

וסיפר אחד מנושתתפי השיעור, שאביו ואמו המה נצולים משהוא האומה שהביאו עלינו זרעם של עמלק גרמוניא של אדום, ואחרי המלחמה עברו לארה"ב וכמו עוד יהודים ל"ע שאין אנו יכולים לדונם וכו' לא רצו יותר לשמוע שום דבר מותרה ויהדות, וחזן מושפת האידיש שדיברו בביתם כי לזה הורגלו מובית הוריהם, חוץ מזה לא היה שום דבר יהודי בביתם ובהתנהגותם, אמנם כשנולד בנם הזה (מספר הסיפור) הכניסו אותו בביתו של אאע"ה, אבל מועבר לכך הוא לא גדל עם שום קשר ליהדות ל"ע.

ויהי היום ויגדל הנער והתחיל לעסוק בעסקים שונים עם שני חברים שאינם בני ברית, וכשאין תורה אין דרך ארץ, והתחילו לעסוק גם בעסקים

שחורים (לא חוקיים), ולא רחק היום כשקבעו שלושת החברים להיפגש בבית קפה (קופי שופ) לסכם עסקה גדולה, והנה הם נכנסו למקום הזה כבני חורין אבל יצאו מושם כשהם אזוקים בידיהם, שהפאליצ"י (מושטרה בלע"ז) כבר עקבו אחריהם עקב עסקיהם הלא כשרים, וכעת עצרו אותם ולקחו אותם לחקירה.

וכנהוג בעולם שכשמוסיינים לחקור הענין, מושחררים את האנשים בערבות של מכוון הרבה, עד זמן המושפט, והנה אחד מוהחברים ברח ולא פחד להפסיד המכוון או שיתפס, והחבר השני הפך לעדות נגדו, (שבנוהג שבעולם שהפאליצ"י כשאין להם הוכחות ברורות, מנסים לשיכנע את אחד האשמים נגד האחרים, ושכרו הוה שמופחיתים את עונשו) וכעת היהודי הזה נשאר היחיד שיקבל את מלוא העונש.

והלך להתייעץ עם עורך דין (לויצר) מזהגדולים ביותר, וכשהוהוה שמע את חומרת העבירות, אמר לו שכל יום שיקבל פחות מ25 שנה הרי זה יהיה כמעט בגדר נס, יצא היהודי מאת העויד ונכנס שוב לבית קפה לקנות קפה, (לא היו לו מושגים להיכנס לביהמ"ד לפתוח תהלים, וגם לעשות שם קפה בחנם) ושתה את הקפה כשדמועותיו זולגות לתוך כוסו,

נכנס יהודי לבית הקפה, ואולי הכיר את מושפחת הבחור הזה, או שנכמרו רחמיו גם על גוי, וניגש אליו ושאלו מזה הפראבלעמס שלו ועל מזה הבכי, בתחילה לא רצה לענות, ושאל ליהודי מזה הנך מובין בפרבלעמס, אמנם היהודי הראהו את זרועו שעליו חרתו העמלקים את המוספרים, ואמר לו גם אני כבר עברתי הרבה בחי, אנא מנחך תן לי לנסות לעזור לך, והבחור התחיל לספר לו את כל קורותיו ואת דברין של העויד שצריך נס שעונשו יפחות מעשרים וחמש שנים בבית המאסר

כששמע היהודי הזר, את הדברים ואת פסקו של העויד (הלויצר), אמר לו לדבר גדול שכזה, יותר חשוב שתלך לרבי גדול ולא לעויד גדול, ומדיבור מעשה, סחב אותו אל הרה"ק מוסקליא זי"ל שהתגורר בקומה שישית בבנין דירות, והרה"ק מוסקליא קיבלו ושמוע את כל קורותיו, (שהרי אידיש ידע לדבר), אמר לו הרה"ק הגיל אין לך מזה לדאוג, הכל יסתדל על הצד הטוב ביותר, אפילו שהעויד שלך יאחר למושפט, (שלא ישם מנטחו באדם).

ובהגיע תור הבחור הזה לעמוד למושפט, הגיע כבר לפני זמן המיועד לבית המושפט, בכדי להספיק לדבר קצת עם העויד לפני המושפט, והנה העויד לא מוגיע, השופט נכנס ובדק אם התובע והסניגור ממוציאים, והנה התובע מוטעם הפאליצ"י מוצא וליצידו החבר שהפך להיות עד לרעתו, אבל הסניגור אינו בנמוציא, והשופט כועס ואומר ליהודי הזה שאם הסניגור לא יגיע בדקות הקרובות הרי יגזור את גזר דיע ללא סניגור, ואחרי כמה דקות מוגיע מלפון לבית המושפט, שהעויד מתקשר מושדה תעופה (אייר פארט) רחוק מודיעה אחרת, שעקב שלג כבד לא יוצאים מושם טיסות, ולכן אינו יכול להגיע אבל כבר התקשר לעויד אחר שיבוא במקומו, וההוא יגיע תוך חצי שעה.

השופט הכריז על הפסקה של חצי שעה, וכשנתאספו שוב כולם באולם בית המושפט אחרי חצי שעה, נכנס בחור צעיר כבן 20 ומכריז בקול גדול שהוא נשלח ע"י העויד למלא את מקומו ולהיות הסניגור. היהודי שעמד לדין נתקף בכוח גדול, שהרי שכר עויד מזהגדולים ביותר, והנה ההוא שלח תלמיד צעיר ליינגו, וכבר התיישב מוהפחתת עונשו,

המושפט התחיל, התובע מוטעם הפאליצ"י סיפר את הידוע להם, על חומרת עסקיו המופיקקים, ואחריו עלה החבר לשיעבר למוסר עדותו על הנעשה, ואז קראו לסניגור, והנה הסניגור הציעיר התחיל לנאום ברוב התלהבות דרשה ארוכה שערכה כמעט שעה, וכל הנוכחים מילאו פיהם צחוק, כי דיבר באש ובמים ללא סדר והגיון, והשופט היה נראה מותח סר וזועף, והיהודי הנאשם כבר היה בטוח שאחרי דרשה כזאת יקבל 50 שנה ולא 25, כשגמר הסניגור את דבריו ברוב חשיבות, כבר לא תלה היהודי הגיל את יתבו בשום אדם, וכבר התיישב נון הרחמים ל"ע.

והנה פונה השופט אל התובע מוטעם הפאליצ"י, ואומר לו: נו כעת אחרי ששמעת את הדרשה של הסניגור, אני מובין בכלל מזה אתם רוצים

מוהיהודי הזה, ומיד פסק השופט שהיהודי יוצא לחופשי ברגע זה ללא שום עונש.

היהודי לא הבין כזה קרה וכשייצא נגיש אל הסניגור הצעיר, ושאל אותו בכמה מושפטים כבר הצליח להוציא אנשים לחופשי, ענה לו הסניגור שזאת המושפט הראשון שהוא מושפוט כעו"ד, והמושיך ושאל את היהודי האם ראה כמה זקינו השופט נהנה מדרשתו.

התברר שהשופט הזה הוא זקינו של הסניגור הצעיר ולכן פחד שאם לא יצדיק את נכדו שנענוד לראשונה לשכוש כעו"ד, אז נכדו יאבד את בטחונו העיני שנותאים לשכוש כעו"ד, לכן בשביל לעודד את נכדו, לא התייחס השופט כלל לכל העובדות וההוכחות שהפאליציי העכו"ד בפניו, והיה לו יותר חשוב לעזור לנכדו שייצליח בפעם הראשונה ששימוש כעו"ד.

מיד הלך היהודי לומר לומר כוח ולהכיר טובה להרה"ק מוסקליא, כשנכנס להרה"ק מוסקליא, שאל אותו הבחור הנ"ל, נוהיכן ידע הרבי שהעו"ד ששכרתי יאחר וישלח בדיק את נכד השופט וככה אצא לחופשי. ענה לו הרבי, נוהיכן ני יודע זה עסקי, אבל הנך כעת בעל חוב, ענה היהודי נכון מזה שהרבי יבקש אני מוכן לקבל כי אני מוכיר בזה שהרבי הציל אותי 2500 שנה ישיבה בבית המאסר,

אמר לו הרה"ק מוסקליא, אין אני מבקש מנוך לשכור שבת, וכמו"כ איני מבקש מנוך לשכור כשרות (כי ידע שעל דברים אלו גם אם יתחייב, אז תוך זמן קצר לא יעמוד בנסיון) דבר אחד אני מבקש מנוך, שתקנה תפילין, ושישה ימים בשבוע תניח תפילין ותקרא קר"ש, הבחור התחייב ויצא לנסות לקנות תפילין, אבל מושום שהוא נראה כגוי גמור, לא רצו למכור לו, עד שחנות אחת שלחה אותו לרב, שיביא מנונו פתקא שאפשר למכור לו, ואז ימכרו לו, הבחור פנה לרב ההוא וסיפר לו את כל פרשת המושפוט, וההוא למדו את כל ההלכות ונתן לו את הפתקא, וסיים המוספר המושפוט בשיעור, הנה אני פה לפניכם יהודה השומר על קלה כחמורה וב"ה חזרתי בזכות התפילין לכור מוחצבתי והקנתי דורות יראי השם ושומרי מצוותיו.

כשהרב וואקסמאן סיפר את הסיפור, הוא פנה לקהל השומעים לשאול את דעתם על הסיפור הנפלא, אי ענה שזה סיפור טוב למלווה מלכה, הבי ענה שרואים שתמיד כשרואים אדם בעער צריך לגשת ולנסות לעזור, הגי אמר שרואים שיצריך להזהר מעסקים לא כשרים, הדי אמר לא לסמוך על חבר גוי, וכו' וכו' אחד גם אמר שרואים ירדת הדורות שכיום אם יבוא אדם עם כסף מוזמן מיד ימכרו לו תפילין ללא שום חקירות.

אבל אז אמר הרה"ג רבי אפרים וואקסמאן שליט"א: אני למדתי מוהסיפור דבר אחר, האדם חושב מני אני שאבוא בבקשות לפני השי"ת הלא חטאתי עויתי פשעתי ואיני הולך בדרכיו כפי הנצרך, ולמה שישמע אלי ויתן לי בקשת, ולפעמים גם נדמה שהשופט כל הארץ כועס עלינו, דהרי לרובנו יש קשיים בחיים, אבל דבר אחד אנו לפעמים שוכחים, שהשופט כל הארץ הוא לא סבינו, אלא השופט כל הארץ הוא אבינו אב הרחמן, ובאם נבוא בבקשה אמיתית מעומק הלב ובחרטה על העבר, אז לא איכפת ליה כלל וכלל מה שהיה עד עתה, ורק רוצה לעשות טוב עם בני אהוביו, וגם הקשיים שלנו באים רק מחדשים ומאהבה. ע"כ.

היוצא לנו שאם נבקש באמת, ונתחרט על העבר, אז כל הפושט יד נתנים לו ולא יבדקו בכלל מה היה בעבר, ומאי דהוי הוי, ומכאן ולהלן חושבנא, וישפיעו עלינו בפורים זה בהרווחה גדולה את כל הצטרכויותינו בבני זרע ברך ה' העוסקים בתורה ומצוות, חיי אריכא מתוך בריות גופא והרחבת הדעת ושלוות נפש, מוזני רווחא בניקל ובכשרות, נשיאת חן וסיעתא דשמואי והצלחה בתורה בתפילה ובחסידות, ונחת מכל צאצאינו ואורה שישון ושמוחה ללא גבול.

***

ואתה תצוה. (כו, ס).

מדוע נאמר לשון 'תצוה' ולא כצמקומות אחרים לשון 'צו' ונראה דמצינו בגמרא (שם קא, סוף לט, גי' לא:) שצויותנו היו קוראים זה

לזה 'משה', ופשר הדבר על פי דברי הזהר, שכל תלמיד חכם מאיר ומתנוצץ בנשמתו נלוך מנשמת משה רבינו. עניין זה נרמז במלים "ואתה תצוה" על דרך הפסוק בתהלים (סג, טז): "כי מלאכיו יצוה לך שהוא לשון 'צוואת'. היינו, משה רבינו יהיה לצוואת לצני ישראל הנכבדים שהם תלמידי החכמים שבישראל, ונרמז עניין זה כאן במנורה ובשמן, שהם רמז לתורה שהיא אור עולם, וכדברי הגמרא (שם גג, ט): הרגיל צנר [של שבת] הוויין ליה צניס תלמידי חכמים".

זהו שאמר הכתוב: "ואתה תצוה את בני ישראל", צוה עליהם "ויקחו אליך" - שיגדלו את צניהם בצופן שיהיה להם כציכול חיבור עמך, וזאת על ידי "שמן זית זך" שיקפידו להדר ולדליק נרות שבת קודש בשמן זית, ועל ידי זה יזכו לחיבור עם משה רבינו ע"ה ולצניס תלמידי חכמים.

ועוד כתב ח"ל: "בדרך רמז יתבאר הכתוב ע"ד מאמר הזהר כי ארבע גלויות של ישראל, כל אחד נגאלו בזכות אחד [האבות]: גלות ראשונה בזכות אברהם, גלות שניה בזכות יצחק, מהגלות השלישית נגאלו בזכות יעקב, והגלות הרביעית בזכות משה. "לזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה וצמאות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן המורה.

וזהו שרמז הכתוב כאן: "ואתה תצוה את בני ישראל", 'תצוה' לשון גאולה, על דרך (תהלים סג, טז): "כי מלאכיו יצוה לך" כי הוא ימלוך עלינו לעמיד, ומנאי הוא הדבר שיעסקו ישראל בתורה".

(אור החיים הק')

***

ואתה תצוה את בני ישראל וכו' (כו, ס).

* נראה לפרש בצירוף הפסוק שאמר דוד המלך עליו השלום רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומתשצותיך אלינו וכו' * נ"ל דהנה לכאורה יש להבין הא"ך אפשר שהצדיק יפעול נפלאות לרפואות החולה ולהמיר אסורים וכדומה הלא אין כל חדש מתח השמש או כשהצדיק ממדש סודות המורה מהיכן היתה זאת להצדיק *

אך הענין הוא דהנה השם יתצרך צרוך הוא עמי שרי" נהורא והנה כתיב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור יש לומר הפירוש דהיינו באומרו יהי אור ויהי אור רוצה לומר שנתהוה אור חדש שם במקומו ומשם נמשך האור למטה ונמצא השורש נשאר למעלה וכן כל דבר ודבר עשה הקדוש צרוך הוא שורשו למעלה וכן הנעשה למטה הוא על ידי התנועה שאדם מנענע מתנועע השורש למעלה ונמשך הדבר למטה:

זהו רבות עשית רוצה לומר שהרבה סיבות ופעולות פעלת ועשית אתה ה' ונמצא שהשורש הוא למעלה. לכן נפלאותיך שאנו ממדשים דהיינו רפואה ופרנסה וכל דבר ומתשצותיך דהיינו סודות המורה אלינו אנחנו יכולים לעשות הכל.

זהו שאמר הפסוק שאמר הקדוש צרוך הוא למשה רבינו ואתה תצוה לשון 'צוואה' הוא נופל על השפעות צרכה ורחמים כמ"ש וצויתי את צרכתי וכו'. ואמר הקדוש צרוך הוא ואתה וי"ו מוסיף על הענין דהיינו גם אתה תצוה צרכות והשפעות לישראל כי הכל מצוה ועומד מפי הקדוש צרוך הוא ורשום הכל צורשו רק גם אתה תצוה לנענע השורש העליון.

ויקחו אליך שמן זית זך רמז שמן זית היא השפע גדולה וזכה. ומה שנאמר אליך והיה לו לומר ויקחו להם כי הצדיק צראותו

ישראל נשפעים בשפע אזי הנאה לו ותענוג כאלו היה השפעה הזאת לו וק"ל:

(נעים אלימלך)

***

ואתה תצוה את בני ישראל (כו, ב).

יש לפרש על דרך (ברכות ו): כל העולם לא נברא אלא לזוה לזה היינו להצדיק וזה יש לומר הרמז שאמר השי"ת למשה ואתה תזוה היינו אתה הוא הזוה של כל בני ישראל כי כל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל וכל ישראל הם לא נבראו אלא לזוה לך והבן: (דגל מחנה אפרים)

***

ואתה תצוה. (כו, ב).

יש לומר דעשה משה רבינו ע"ה כל כך קרוב להשם יתברך, עד שלא היה צריך לקרא לו בשמו, רק בלשון "אתה", כדרך העולם כשנעשה אחד קרוב מאד עם תצירו, שוב אינו קורא לו בשמו ע"כ. (גם הרה"ק רבי יצחק מווארקי ז"ע)

***

א"י ואתה תצוה וכו' (כו, ב).

ידוע דראשי עם בני ישראל, המדריכים את העם ומלמדים אותם בדרכי ה' ובחורתו, הם מקבלים יותר מהם, כמו שאמרו רז"ל (תענית ג, א, מכות י, א) ומתלמידי יותר מכולם, וגם בהשפעת השכל והדעת מאת השי"ת, הם מקבלין כדי שיוכלו להשפיע, והראיה על זה, שכל אותן השנים שהיו ישראל במדבר בשביל המרגלים, היה הדיבור נפרש משה, וזה שאמר ואתה תזוה את בני ישראל, לשון זוהתא חדא, כלומר תחבר אותך עם בני ישראל, ללמדם ולהדריכם, ויקחו אליך שמן זית זך, רצה לומר שהם יקחו וימשיכו אליך שמן זית זך חכמה והתורה:

(אורח לחיים)

***

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שבון זית זך כתיב לבואור וגו' (כו, ב).

יש לדקדק תיבת אליך הוא מיותר שהיה לו לכתוב ויקחו שמן זית וגו'. ויש לפרש שהתורה מרמזת לנו התועלת שיש בחברת הצדיקים, שיש תועלת להצדיק שמתחברים אליו אנשים יראי ה' וגם יש תועלת לאנשים המתחברים להצדיק. התועלת להצדיק הוא כך דהיינו כשנוסעים חברת אנשים להצדיק מחמת שצא בלצם איזה התעוררות שרוצים לעבוד ה' באמת ואינם יכולים ליתן עזות לנפשם איך ומה יכולים לעבוד ה' באמת ובאים לצדיק בהתעוררות זו לשמוע מן הצדיק תורת ה' ועזות איך לעבוד ה', ועל ידי התעוררת זאת גורמים לצדיק שצא לו קדושה גדולה מהצורה צרוך הוא שכליות חדשות לחדש בתורה חידושים עזות טובות והנהגות טובות איך לעבוד ה' באמת כל אחד ואחד לפי שכלו. וזהו תועלת הצדיק שהקב"ה משפיע לו שכליות חדשות בתורה ועבודה בשבילם, וממילא התועלת שלהם מצוואת שמקבלים מהצדיק קדושות ופרישות ועזות טובות לעבודת הצורה צרוך הוא:

ונחזור לפירוש הפסוק הנ"ל ואתה תזוה את בני ישראל רצה לומר שהתורה מדבר להצדיק הגדול שצדור אשר מצוה לבני ישראל איך לעבוד ה' על פי התורה הקדושה, וגם תזוה הוא לשון התחברות, שרצה לומר שהצדיק מחבר עצמו לבני ישראל להיות עמם בצוואת וחברותא חדא, אזי התועלת גדול לצדיק שהם יקחו אליך שמן זית זך רצה לומר שהם גורמים שיטפיע הקב"ה להצדיק שכליות גדולות

המרמזים לשמן שמן מרמז לחכמה עילאה. וזהו ויקחו אליך רצה לומר שהם גורמים לך על ידי התעוררות שלהם שתקח אתה השמן זית זך המרמז לחכמה:

גם עוד תועלת אחר להצדיק מאותם בני אדם הבאים אלנו לשמוע ממנו תורות ועזות לעבודת הצורה צרוך הוא, דהנה בודאי כשבאים בני אדם להצדיק לדרוש ולחקור אחר עזות ועבודת ה' בודאי באים בהכנעה גדולה ובשברון לב גדול, על כן באהערותא זו מביאים בלב הצדיק גם כן הכנעה גדולה בלבו וגם לבו נשבר בקרבנו, שמחשב בלבו איך צאו אלי אנשים כשרים וצדיקים לשמוע עזות לנפשם איך לעבוד ה' ואני בעצמי צריך לשמוע וליתן עזות לנפשי כי איני יודע איך לעבוד ה' באמת וממילא נשבר לבו בקרבנו על ידי זה, וזה הכנעה יתירה צא לו מחמת אלו בני אדם אשר צאו בהכנעה אלנו, הגם שדרכו של הצדיק להיות תמיד לבו נשבר אף על פי כן כשבאים בני אדם יראים ושלמים אלנו משבר לבו יותר ויותר.

וזהו ויקחו אליך שמן זית רצה לומר שיקחו אליך מדריגה זו שתזוה שתהיה נשבר ויהיה לך מרירות גדול על עוונות ועל החסרונות שלך כמו שאמרו (פנהדרין קט ע"ג) שיהיו מרורים כזית כי זית טבעו מר מאד כן תגרמנו לך חברת הצדיקים שתתמרמר מאד בלב נשבר. וזהו כתיב רצה לומר שמהיה משובר ודכאי לבו ונכנע גדול, למאור לקבל המאור העליון להעלות נר תמיד כשהאדם הוא בהכנעה אזי יוכל לעלות נרות ויחודים תמיד ולהעלות נשמות בני ישראל לקרבם להצורה צרוך הוא וצרוך שמו:

(מאור ושמש)

***

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שבון זית וגו' לזהעלות נר תבוי"ד (כו, ב).

"הנה לפעמים האדם מונע עצמו מללמוד עם הקטנים ממנו, שמדמה דעתו שצאם יעסוק בתורה לבדו יתחכם יותר ויותר, ובאמת לא כן הוא, כמאמר רז"ל (תענית ו). 'ומתלמידי יותר מכולם'. ולזה רומזת התורה הקדושה באמרה: 'ואתה תזוה את בני ישראל' תזוה מלשון זוהתא - רז"ל: תחבר עצמך עם בני ישראל הקטנים ממך, ולא תאמר שעל ידי זה לא תתחכם בתורה כל כך, כי אדרבה: ויקחו אליך שמן זית זך, רז"ל, שעל ידם יפתחו לך שכליות חדשים בתורה הנרמז בשמן זית זך "מה שמן מאיר לעולם כך התורה", ותעלה למעלה למעלה בתורה ועבודה

וזהו 'להעלות נר תמיד', רז"ל, תוכל להעלות את נשמתך הנקראת נר כמ"ש (משלי כ, טו): 'נר ה' נשמת אדם' - תמיד למעלה ממדריגה למדריגה".

(אמרי יוסף)

***

ויקחו אליך שבון זית זך כתיב לבואור (כו, ב). נראה, דהנה היצר הרע מפתה לאדם לאיזה תאוות רעות ואהבה רעה ורוצה להפסיק האדם מעבודת הצורה אך התקנה לשבר אותו ולהעלות כל המתשבות וכל התאוות אל הקדושה לעבודת הצורה צרוך הוא. ויאמר האדם אל לבו מה אם יש לי תאוה אל דבר גשמיות וסכלות מכל שכן שיש לי להיות תאוה אל הצורה בעבודתו צרוך הוא. אם יש לי יראה מדבר גשמי, מכל שכן שיש לי לירא ולפחד מפניו יתברך ואז נעשה הרע כפא אל הטוב.

ולכך עזר זה עשה השם יתברך שיהיה האדם מרוחק מהשם יתברך. דאם היו כל בני ישראל עובדים את השם יתברך בתמידות

לא היה השם יתצרך מקבל תענוג, כי תענוג תמידי אינו תענוג. אבל כשיש התרחקות ואחר כך האדם משצר כל המסכים ומדצק עצמו בעבודת השם אז על ידי זה מגיע תענוג גדול להשם יתצרך. והנה הצדיק צריך להעלות כל המחשבות זרות ולכך לפעמים נופל להצדיק פתאום איזה מחשבה זרה והוא כדי שיעלה הצדיק המחשבה וזה בתפלתו וצדיבורו.

וזה גם כן עשה השם יתצרך לכבודו כי אם לא היה הצדיק מעלה את אחרים אז לא היה מגיע להשם יתצרך תענוג מהצדיק מחמת שהוא עובד השם יתצרך בתמידות. אבל לפי שמעלה בני אדם אז כיון שמתרבה השמחה על ידי הצדיק שמעלה בני אדם אחרים אז גורם בעבודתו שמחה אף שהוא בתמידות וידוע דכל המחשבה הוא אותיות מאיזה אהבה או מאיזה יראה.

והנה כל המחשבות זרות באים ממאנין צדיקין והם נקראים אותיות שצדיקין כנודע והצדיק צריך להעלות הכל. והוא שאמר הכתוב ואחיה תגוה וגו' ויקחו אליך שמן זית זך, רצה לומר שתראה להעלות הכל כל המחשבות דהם נכללים באותיות דהם כ"ו אותיות הם אותיות ז"ך. כתיב, רצה לומר אותן האותיות אשר הם כתמים ושבורים. למאור, שצריך הצדיק להעלות ולמשוך להם הארה של קדושה וכל זה להעלות נר תמיד על ידי זה שהצדיק מעלה כל המחשבות זרות אז עליות תענוג להארה של הצדיק אשר נקרא נר תמיד, רצה לומר שהוא עובד השם בתמידות על ידי זה שמעלה אחרים אז גורם שמחה למעלה:

(קדושת לוי)

***

ולא יוזו הזושפן מועל האפורד (כוו, כוו).

והנה מפרשי התורה מונין אותו בכלל התרי"ג מצוות שחייב כל אחד מישראל לקיים תמיד כי ידוע שהתורה היא נצחית ונוהג בכל אדם ובכל זמן ויש לפרש בזה לפי עניות דעתי מה שחנני ה' ברחמי וברוב חסדיו איך שמנוה הזאת היא נוהג בזמן הזה גם כן כי החושן היה על לבו ואפד הוא מספר פה וזהו ולא יזח החושן היינו הלצ מעל האפד היינו מעל הפה שיהיה פיו ולבו שוים ולא יהיה חלוק לבו מפיו וקל להבין:

(דגל מחנה אפרים)

***

שבת זכור

מצות היום שצצת זו היא למחות שמו וזכרו של עמלק על ידי קבלת עול תורה ומצוות וקיומן, וכצד צ'צית אהרן' (לפורים טו.) "כל איש ישראל, כל מה שהוא עושה, צריך להיות שבו העשייה יתמחה הזכר של עמלק, וכאשר יהיה נזהר בזה כל בר ישראל אזי בטוח אני אשר חיש מהר יהיו פטורים מכל הצרות".

חסיד גדול ומפורסם היה הר"ח רבי זלמן בריזל ז"ל [מחשובי חסידי קארלין]. פעם אחת בייצאתו מן המוקצה קשר את כנעליו וזעק בינו ובין עיניו "יבוח שבונו, יבוח שבונו", עמד שם יהודי בקרבת מקום ונחרד כנחה שישמעו אזניו, וחשיש שבוא גרם לו מאן דהוא רעה וע"כ הוא מקללו קללה כזו, לכן נישא אליו ושאלו אם בידו לעזור לו, נענה החסיד וחשיב לו בניחותא שלא קרה לו כואוזה רק שביבית אהרן' מבוואר, שבכל כוונה צריך האדם לכוון שברצונו למחות זרעו של עמלק, ועל כן בעת קשירת הנעלים כפי הנפסק בשו"ע (או"ח סימן ב סעיף ד) הרי הוא מכוון למחות שבונו וזכרו כותחת השמים, ולכן קללו שבזה יבוח הקב"ה שבונו כועל פני האדמה במהרה.

עוד כתב גם הר"ק רבי אדוק הכהן מלוצ'ין ז"ע צ'צברי סופרים' (אות טו ד"ה וידוע) "וכך קבלתי, כי צפרשת זכור שקורין לעמלק 'תמחה', מסתמא בקדושה נגדו ריבוי והוספה ושפע צני"ג, וציאור הדבר, כי ציימנו אי אפשר לקיים מצוה זו של מחיית עמלק, שהרי כבר עלה סנהריב ובלבל את כל הארצות, וכמו שנאמר (ישעיה י, ג) "ואסיר גבולות עמים", ואיך א"כ ידע מי הוא "עמלקי מיוחס" שצריך להורגו [גם ציימנו אין יד ישראל תקיפה על אומות העולם, ואינם יכולים להרוג מהם],

אולם צשעת הקריאה שימחה זרעו של עמלק מוחה אותם הקב"ה, ולכן נעשים בני ישראל שותפים להקב"ה בצמעה מחייתו, שהרי הם גורמים לכך על ידי קריאתם, והנה אמר הנביא יחזקאל (כו, ג) "אמלאתי החרבה", ודרשו תו"ל (מגילה א.) "אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו", פירוש שלא יתכן שיעקב ועשו יהיו שניהם צרום המעלה, רק זה תלוי בזה, כשה קם זה נופל וכשה נופל זה קם,

ולכן כאשר צצצת זכור מזכירים מחיית עמלק ומצדקים מהקב"ה להמעיט ולכלות זכרם, ע"ז מוכרחים בני ישראל להתרבות צמית וצמספר, וכולם יזכו לצנים וצני צנים עוסקים בתורה וצמנוות.

ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוקים - להלחם בעמלק המונעו מטהרה

אכן הגם שאי אפשר לקיים מצוה מחיית עמלק בפועל ממש על ידי הריגת זכר עמלק, מיהו ידוע מפי סופרים וספרים שמחייית עמלק המוטלת עלינו הוא להתחזק כנגד היצר הרע הגורם שאין שמו וכסאו של הקב"ה שלם מחמת עוונות בני ישראל.

ויש הרבה דברים שמחויב האדם לעשות בעולם הזה כדי לגרום למחות שמו, ולגרום שצמחרה יהיה שמו וכסאו של הקב"ה שלם², א). לבל יתייחס האדם בכל מצב, כי זה תחזולתו של עמלק לפחות את האדם שאין לו עוד תקנה. ב). להתחזק בצמנוה בהקב"ה, כי עמלק מכוב שאין מנהיג לצירה ח"ו והכל מקרה בעלמא ח"ו, ועל ידי האמונה בהשגחה פרטית מוחים את שמו. ג). עמלק ימש"ו מפחה את האדם שאין הקב"ה שומע לתפילות ישראל ח"ו, וכן מתחכם ועושה תחזולות שונות כדי שלא יתפללו אל ה', ומצבת האדם לדחות מחשבות והרהורים אלו ולדעת שרק הקב"ה יכול

² גם צריך להתחזק בעת הזאת באמירת "אמן יהא שמיא רבא" בקול רם ובכוונה, וכמו שהביא תוס' (ברכות ג. ד"ה ועינין) בשם ה'מחזור ויטרי', שהיא תפילה ובקשה שימלא שמו של הקב"ה, שהרי אין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ומבקשים "יהא שמיא" נוטריקון שם י-ה, "רבא" פירוש גדול שלם ומבורך, עעו"ש.

להושיעו, והוא יתב"ש חפץ לעזור לו ולמלאות משאלותיו אחרי שיתפלל. ד). יגיעה והתמדה בתורה, כי התורה היא כתבלין נגד עמלק זה היצה"ר וגונדל דיליה. ה). לעבדו בלבב שלם צוריות ולא לדחות שום מלוא למחר אם צידו לעשותה היום, כי מדה זו של עללות באה מכוחו של עמלק ימש"ו, וכמו שכתב היחינוך (משה יב) שאכילת מנה בפסח הוא זכר לחפזון בעת שיצאו ישראל ממצרים, ומשום הכי אמרה התורה לעשות זכר לצוריות כי לא חפץ השי"ת בעבודה הנעשית בעלנתיים, רק כריך לעבדו צוריות וצמחה, והיא צבחינת מנה.

(באר החיים)

***

זכור את אשר עשית כך עבולך וגו' (דברים כה, יז).

דהנה שותף לעלמא לקרא ולכנות אדם רשע בשם עמלק ואין לך דבר למטה שאין לו שורש וטעם. והנה הענין הזה, מפני שעמלק בטומאתו וברשעתו הכניס במלחמה או איזה גילוף וענין רע בלב כל איש אשר לא לחם כנגדו כראוי, כי עיקר ענין עמלק הוא היצר הרע זורר כל אדם, וזה מלחמה לה' בעמלק מדור דור (שמות ט). דהיינו שכל דור וכל שעה היא המלחמה הגדולה אשר אנחנו נלחמים תמיד כל ימי היותנו על הארץ. כי עמלק נוטריקון ע"מל ק"ס ו'מרי:

וזה זכור את אשר עשה לך עמלק, לך ממש שעשה בקרבך ענין עמלק עמל קסס ומרי, אשר קרן דרך, קרן הוא מלשון קרירות שהקר אותך מהתלהבות. שראוי להיות כל אדם בלבבו כמקד אש לפני ה' תמיד, והיזה"ר מקרר את האדם ומעללו וצא אליו בכמה מיני פיתוים ומתנכר בלבושים ועניינים עד שמפתה את האדם ואומר לאדם מה לך תגיע לריק ותלד לבהלה הלא אתה עשית כמה עבירות עד אין מספר וכדו ממך הדבר לעשות תשובה כראוי ולסגף מה שאתה חייב, לכן למה לך ללמוד תורה ולהתפלל בכוונה, ועליך נאמר (משל כה, ט) וצו רשעים תועבה, ואין צורך לא משלות העולם הזה וגם נכזבה תוחלתך לעולם הבא ומירש תרמי גיהנם, שמע נא עכ"פ ושמה בחור בילדותך צוה"ז ואכול ושתה וייטב לך היום ואל תדאג דאגת מחר לעוה"ב. וגם מה שאתה רואה כמה אנשים מכונים בשם לדיקים וחסידיים ואנשי מעשה אשר הם מייגעים את עצמם בתורה ובעבודה, אל תציט אל מראיהם כי כלו סג יחדיו ומי יודע מה מעשיהם בסתר. ועוד כהנה מדבר היצה"ר בלב האדם עד שמפילו בעללות בעבודת השי"ת ומחזק לבו למרות עיני כבודו עד שמוליכו כשור לטבח.

לזה הזהיר הקב"ה זכור את אשר עשה לך עמלק אשר קרן דרך, שהקר אותך כשאתה הולך דרך ה'. ומלת דרך ידוע מהאר"י ז"ל רמו על שמות יחודים נפלאים, וצודאי זה לעומת זה עשה האלהים, שיש להיזה"ר גם כן דרך בטומאתו השם ישמרנו, וזה אשר קרן דרך, דרך רשעים. אבל האמת והעיקר שיש להתגבר עליו בכח שמות דרך הקדושה ולהכניעו. וזה רמו מלת דרך בפרשה זו וכן צנזיאים במפטיר פקדתי שנוכר כמה פעמים מלת דרך ע"ש:

והיה צנזי"ח ה' אלהיך. כי מלת צנזי"ח לירוף נ"ח צ"ה, דהיינו כאשר תשכיל ותבין בשם י"ה הם חכמה ובינה ותנוח בם, או ממה תמחה זכר עמלק לא תשכ"ח לירוף ת"ש כ"ח, פירוש שלא תהיה תש כח ולא תפול בעללות ח"ו, ואף אתה הקהה את שיני היצה"ר ואמור לו הנני מתחרט ושב ומתנחם על העבר ומכאן והלאה חושבנא לקבל עלי עבודת ה' באמת שלא אחטא עוד, ואתחבר

לדיקים וחסידיים והם יורוני דרך התשובה והאמת. כמ"ש חז"ל (אבות פ"ב מט"ו) והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים. ואזכה לתקן את אשר שחתתי ואתגבר כנגדך תמיד:

והנה המן זור"ר היהודים רמו שהוא בקליפה לעומת מלכות דקדושה, כי זור"ר עולה מלכו"ת ת"ו מחנות הקדושה שיש במרכבת ארגמ"ן כנוכר בקפר היכלות ע"ש ושם הם צמחון ת"ו. אבל המן שהיה מעולם הפירוד נפרד החשבון ונעשה מאות ת' צ' רישין במלת זורר. וליכא דידיע לישנא צישא כהמן, פירוש כמו שאמר למלך ישנו עם אחד (אסתר ג, ט) כן כיון צדצריו לקטרג למעלה שהם שינים מן המצות. ואת דמי המלך אינם עושים, כמו שיש בקדושה לדיק שמדבר עם בני אדם דברי חול ותוכס רנוף אהבה יחודים ודיקות לה' יתברך, כן זה לעומת זה עשה האלהים את המן הרשע שרצה לעורר קטרוג ושטנה על בני ישראל. וע"ש בגמרא ומדרש כל מה שרמו צדצריו:

(עבודת ישראל)

***

פורים

כל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא נבטלים עוד אמר ד"ו הגאון"ק הנ"ל ציאר על מאמר חז"ל צמגילה והוצא גם ציור לפ' זכור. דאם אפילו כל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא נבטלים והקושיא ידוע. חדא. דאיך יתכן דהמועדים יהיו ח"ו בטלים הלא כולם כתובים בתורה"ק שהיא נחמית. ומו. דאמר (כיון) דימי הפורים הם יותר טובים וגדולים מכל המועדים ואיך יתכן זה.

א) הלא פורים הוא רק דרצון ואיך א"כ יהי מילתא דרצון לנח נחמים יותר ממועדים שהם כולם כתובים בתורתנו הקדושה.

ב) ואת"ל שענין דרצון יהי יותר גדול צמחות ואיכות מדברים שהם דאורייתא קשה. למה דווקא נקט פורים הלא גם חנוכה הוא דרצון ואמר ד"ו ז"ל בזה כך.

דהנה כל עניני המועדים מורים על עניני חוץ לדרך הטבע לאשר הי' בהם נסי נסים ושידוד המערכות כי בפסח היו נסים חוץ לדרך הטבע. היינו העשרה מכות שהי' רק צמזרים ולא צישראל כמאמר הרמזים ז"ל שהיו נסים גמורים צלי ספק כן העצרת צניי צמחבה. והמרזיים נטבעו ע"י צמזמ"ם ז"ל צפירושו למסכת אבות פ"ה ע"י"ש באריכות. וכן סוכות שהולך הקב"ה את ישראל בשבעה עניני כבוד. וכן שבעות שנתגלה הקב"ה על הר סיני. וכל העם ראו אז דברים נוראים וניסיים. וכן חנוכה. דוק ותשכח. אבל צפורים לא הי' גם חוץ לדרך הטבע. כי היתה הישועה אז צדה"ט וכמאמר ז"ל (מגילה ט"ו): מה ראתה אסתח שזימנה להמן ע"י"ש כמה טעמים ע"ז בפשיטות.

וזה כוונת המאמר הנ"ל. שאם ח"ו יהי עת וכל "המועדים" יהיו בטלים שלא יהי הדור כדאי לעשות להם נסים חוץ לדרך הטבע אבל "ימי הפורים" לא יהיו בטלים פי' שהי' להם אז ישועות בדרך הטבע.

וזה "ימי הפורים" היינו נסים וצדק הטבע שהיו צימי הפורים זה לא יבטל ח"ו לעולם. שאף שהי' עת לישראל שלא יהיו כדאי ח"ו

לעשות להם נס חוץ לדה"ט. אבל עכ"פ יעשה עמהם נסים בדרך הטבע. ויגין ויסוכך עליהם כגשר יעיר קנו ויילס מכל רע. אכ"ר. (בית אפרים):

(אמרי פנחס)

***

כל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא נבטלים אמרו רבותינו ז"ל כל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא יהיו נבטלים.

יש לומר כשיעשה דשמיא טעם לשבת, להגאולה העתידה זמורה יהיה מאדום לכן כל המועדים שהוא זכר להלל שאר האומות בטלים לדאום יותר גדול כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות יג.) כיון שניטול מארי שכה מעשה הכל וסיפר בהלל ארי שהוא גדול מכולם, מה שאין כן פורים שאין נחטטל שהוא מדוגמת הגאולה העתידה להיות דהוא מאדום דהפיר הקדוש צרוך הוא מחשבת המן שהוא עמלק דהוא אדום:

(קדושם לוי)

***

נס פורים אחרי חתימת הגזירה. אמרו בשם הרמב"ם מברדיטשוב ז"ע, כי בנס פורים הראה הקב"ה שאפי' שהגזר דין נכתב ונחת, נכל נקום ע"י תפילות ותחנונים ותשובה יכולים ישראל לפתוח כל השערים, ואפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

(בית אברהם)

***

פורים – אתערותא דלתתא.

טעם דבחנוכה נוהגים לעשות לנערים "דריידל" (סביבון), ואוחזים מלמעלה ומגלגלים, ובפורים נוהגים לעשות "גראגער" (רעשן) ואוחזים את הידית מלמטה, כי בחנוכה לא היתה התעוררות דלתתא, כי לא עשו תשובה כהוגן, רק השיי' ברוב רחמי ריחם עליהם והושיעם, לכן מגלגלים מלמעלה רומז להתעוררות דלעילא, אבל בפורים שגזרו מרדכי ואסתר ואנשי כנסת הגדולה תענית ועשו תשובה, היתה אתערותא דלתתא, לכן מגלגלים מלמטה.

(בני יששכר)

פורים כחזיק את בני ישראל בגלות.

הרמב"ם החידושי הר"ם זצוק"ל אמר דישאל בגלות אין להם זכות קיום רק בחנוכה ופורים, וביאר הרמב"ם שם נושנוואלי זצוק"ל, נושום דבחנוכה ופורים אין עושיין הבלדה, על כן הימים נוארים לכל השנה, וז"ש (מדרש שוחר טוב) כל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא נבטלים לעולם.

(ארץ צבי)

***

שעת רחמים ועת רצון.

מקובל מפי גדולי הצדיקי תלמידי הבעש"ט ז"ע, דסגולה בפורים להשכים בבוקר ולהרבות בתפילה ובתחנונים לפני השיי' על כל דבר, הן על בני חיי ומוזני והן על שאר דברים, בין על קרוביו בין על כלל ישראל, וכעין יום הכיפורים שהוא יום תפילה כן פורים הוא יום עת רצון נואר, וכל העולמות שרויים בשמחה וברצון, ועל זה אמרו יכל הפושט יד נותנים לוי. (סגולות ישראל)

***

פור מלשי פירורים. בימי המן נאמר גורל ופור, פור הוא מלשון פירורים, היינו שהשיי' נוקבץ כל הפעולות הדקים והקטנים מכל ישראל, ומעלה אותם אצלו ומראה אף שהם הכל כבוד שמים, וזה הוא שנאמר כאן לך ככנס את כל היהודים הנמוצאים וגו', היינו שייקבץ כל אלו הפעולות הקטנים, וככל אלו הפעולות נעשה חשבון גדול, עד שאמור השיי' שכבר ביררו ישראל את עינכם כל צרכם די והותר, והגיע העת להאיר להם אהבה רבה כמו שהיא באמת מוצדו ית', ומכילא נתבטל מזה קליפת עמלק.

(סוד ישרים)

***

פעם נכנס הרמב"ם מוקוצק ז"ע לבית מדרשו, ושאל את קהל חסידיו "מותי יכתבו כבר את המגילה" לא הבינו השומעים על מה יסובבו דבריו אך חרדו לישאל מוננו כוונתו. שלחו את בנו הרמב"ם להיוודע כוונתו, הסביר הרמב"ם מוקוצק: הגה מוגילת אסתר אנו רואים כי לאחר כל הצרות והגזירות שעברו על ישראל נצמחה הישועה לבסוף, כן לעת"ל יכתבו מוגילה מכל הצרות שכתבו ישראל בשנות גלותם, ויכולו לדאות גם אז אף שניצמחה ישועה, וזהו שישאל "מותי כבר יכתבו את המגילה".

(ימות עולם)

***

מקרא מגילה.

הרמב"ם ר' הירש לייב מליק זצ"ל בצעירותו היה עובד ה' מותך הדחק. כפרי אחד חש שהאברך הוא איש קדוש ומורם נועם, היינו לביתו והתחייב לתת לו ולבני ביתו כל הצטרותם, כדי שיוכל להתנסות לעבודתו בקודש. אברכים חשובים מהסביבה ששמעו מגדולתו התלקטו והתקשרו אליו וקיבלוהו לרבם. פ"א בתענית אסתר התקבצו החסידים אצלו להיות במחיצתו בפורים. לפני קריאת המגילה הגיע פריץ הכפר לבית הכפרי והתיישב בחדר ההתכנסות והתחיל לפטפט עם הכפרי בקול והפריע להם לקריאת המגילה. כיון שראו שאין בדעתו לסיים את פטפטיו, פנו לבם ושאלוהו כדת מזה לעשות, אמר להם הרבי 'הוציאו אותנו מהבית'. ניסו האברכים לבקש את הפריץ שיילך, והוא בשלו יושב ומפטפט, בסוף באין ברידה הפליאו בו מכות נמורצות עד זוב דם ואז הלך.

בראות הכפרי מזה שעוללו לפריץ שלו חרד מאד, וחשש שיבואו שלוחי הפריץ להנקם מוננו, רק כאשר עבר חצות הלילה ואין קול ואין עונה נרגע הכפרי קצת.

בבוקר החליט הכפרי להביא לפריץ את תשלום החוב שחייב לו, ובהזדמנות זו יתניעל לפניו על מה שארע בנימוק שהיו בגילופין. אך מזה גדלה תדהמתו כשפגש את הפריץ יושב בכורסתו רגוע ושלי, לא נראים בו כל סימני פציעה, אף אינו מזכיר לו מה שהתרחש אתמול.

כשחזר הביתה וסיפר לר' הירש לייב מהפגישה עם הפריץ אמר לו הרמב"ם שהפריץ הזה בכלל לא היה אנוש בביתו, אלא המן בא בלבוש הפריץ כדי לבטל אותו מקריאת המגילה.

(אור הגנוז)

***

ויאמר המלך לזוכבים יודעי העיתים (אסתר א, ג),

חשצתי היום צעת קריאת המגילה ויאמר אסתר א, ג),
העיתים (אסתר א, ג), וז"ל מהו כפל הלשון, אלא הציאור שלא תדמה שהולכים לשאל את החכמים שהיו מלפנים, וכפי ששמעתי מוכ"ק מרן אאדמו"ר ז"ע וכוונתו מהרמב"ם מוקאמורנא ז"ע על הרמב"ם הכוגיד מוזלמטשוב ז"ע שהיה מביי"ד של מעלה והחמיר מאד בני שפגם רח"ל, והעביר אותו הבעש"ט ז"ע מהביי"ד של מעלה, והעמיד צדיק אחר. כי הוא ברוב מדרגתו לא הבין האיד יכול בריה שפילה לחטוא בכזה מין שפילות.

ואכן מה נעני אצמריה שמי שאינו מצין על הדור השפל הזה אינו יכול לשופטם, וכפי שנוכחתי היום לראות שממש הציא אותי להתרגשות עד כדי צכיה, שכל כך הרצה יהודים באו בצקשה, ולא באו בצקשה על כסף אף שנלך להם למאוד, ורק בצקשה צפיהם שיוכלו להתנהג בקדושה וצטברה צמחצות טהורות שלא יבואו לידי הרעור עזירה, וכל הצקשות לא היו על גשמיות אלא על רוחניות, ואם יעמידו צדי"ד אפי' זה שהיה אפי' לפני חמישים שנה או מאה שנה וכי יש לו השגה מה שהמצב היום בעולם השפל, וכי יודע הניסיונות והקשיים שיש היום להיות עלליכער יוד, ורק הצוכיע אשר רחמיו על כל מעשיו יודע זאת, ואימת צפיה"ק שלצד מה

שיש צי"ד של צדיקים צגן עדן ישנם צדיקים החיים עדיין בעולם הזה, כי המלאכים והצדיקים שלמעלה אין יודעים המצב, ובעולם יש צבל זמן קידמה על לאחור, ולא יצינו הצדיקים על כך, לכן לדון את בני ישראל יכול רק צדיק כזה שידע היטב ומצין מצב הדור השפל הזה, [חסר קצת], וזהו 'יודעי העיתים'. וכן כתיב 'לפני כל יודעי דת ודין' וגם 'כ"ב כפל הלשון 'דת ודין', אלא הביאור הוא כ"ל שידעי הדת, אך יודע הדין שמשתנה לפי הזמן, והמן הרשע הטיפש לא ידע שיעקר ההמתקה תלוי בזה, שיש בהם יודעי העיתים.

וכפי שכת"ב ברוך אדמו"ר ז"ע היה מוסר – ופלא הוא שברבים לא היה נוקב שמו של הגדול שהיה מגדולי הפוסקים, ויכולים ללמוד מזה כבוד התורה כהו, אף שגדפס בספרים שונים, וגם בהקדמה לספרו, מינו כיון שיכול להיות איזה פגם בכבודו לא רצה להזכיר את שמו – עובדא גוראה אשר נחלה פעם מאוד והיה כבר שריו בסכנה, פעם אחת חלם כי כבר נסתלק מן העולם וכי הוא עומד בפני בין דין של מועלה, וראה שמוביאים שקים מלאים מכל התורה שלמדו שסיים שלמים וכן ספרי הראשונים והאחרונים, ומכל המצוות שקיים בהאי עלווא, והיו יחידו לאלפים ורבבות, וזה הכריע הכף לטובה. לפתע נכנס לשם איזה מלאך בלבוש שחורים, והחל לצעוק בקולי קולות שהתורה הזו אינה נחשבת כלל לתורה, והמצוות אינם מצוות, שכן לא קיימו כהוגן ואינם בלתי לה' לבדו וכי, ותוך כדי צעקותיו נשף בחזקה ופיזר ברוח פיו את כל אותיות התורה והמצוות לכל עבר ולא נשאר בהם עד אחד. כמובן שגפל עליו פחד ומורא ולא ידע מה יהיה בסופו של דבר, אך בעוד המהומה בעיינומה נכנס לחדר איזה יהודי זקן, ושאל מה אירע כאן, וכשסיפרו לו את כל אשר נעשה, כעס מאד, ותיכף התחיל לצעוק על מה שקרה, באמרו וכי הפקר כאן שתעשו מה שתירצו, וכי אתם מודמים שבזמן הזה יכולים ללמוד כמו שלמדו בזמן התנאים והאמוראים, לפי הדור השפל הזה הרי גם תורה כזו נחשבת לתורה לשמה, ותיכף צווה אותו זקן למלאכים ששוב יאספו את כל התורה והמצוות שנתפזרו, והם כמובן אספו הכל דף ודף וכי, והוא יצא זכאי בדינו. כאשר התעורר מחרונו, החל לחקור מי היה אותו איש זקן שהצילו, עד שהוברר שזהו הרח"ק רבי יצחק אייזיק מווידיטישויב ז"ע, שהיה עדיין בחיים חיותו. ונסע אליו להודות לו על שהצילו מן הדין.

וכמו"כ אפשר לומר על הזמן שלנו שגם מי שלומד תורה עבור רווח ממון או משום כבוד זהו גם נחשב לתורה לשמה, וזהו 'לחכמים יודעי העיתים' כל החכמה הוא שידעים לדון עפ"י העיתים, ואין דנים היום כפי שדנו הסנהדרין ולא כבימי התנאים האמוראים הראשונים האחרונים, אלא כפי שצריך לדון בשנת תש"ע. (כ"ק אדמו"ר הגה"ק מלאט שליט"א, צעת משמה היין) ***

וכל עבדי המולך אשר בשער המולך כורעים ובשתוויים להבין כי כן צוה לו המולך ומרדכי לא יכרע ולא ישתווה (אסתר ג, ב).

והיה כאמרם אליו יום ויום גו' ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי ויצו צעניו לשלוח יד במרדכי לצדו (אסתר ג, 3-1). יש לדקדק וכי לא ידע המן שמרדכי הוא יהודי הלא חשבו היה אצל המלך דכתיב למעלה (אסתר ג, 3) ומרדכי יושב בשער המלך, וגם לעשות כרצון איש ואיש זה מרדכי והמן. מנאל צודאי ידע המן את מרדכי וצודאי היה יודע שמרדכי הוא יהודי. ונראה דזהו פירוש וכל עבדי המלך אשר כו' כי כן צוה לו המלך, שכל עבדים ישמחו להמן רק על מרדכי היה כווי שלא יכרע ולא ישמחה שהיה גם כן חשבו אצל המלך. וזהו הפירוש וכל עבדי המלך כו' כורעים ומשמחים להמן כי כן צוה לו המלך, על כל עבדי המלך ועל מרדכי לא היה הצווי.

וזהו הפירוש ומרדכי, כלומר על מרדכי לא היה הצווי שיכרע וישמחה להמן ומנאל היה למרדכי תירוץ מה שלא השמחה להמן, כי הוא לא היה בכלל שאר עבדיו שישמחה, רק שמרדכי כוון ואמר שלא מחמת זה אינו משמחה להמן לא מחמת שעליו לא היה הצווי, רק אמר מחמת שהוא יהודי מחמת זה אינו משמחה ואפילו אם היה הצווי גם כן עליו אף על פי כן לא היה משמחה לו.

וזהו כי הגיד אשר הוא יהודי, הרצון בזה שמרדכי אמר להם שמחמת זה אינו משמחה להמן לא מחמת זה שלא היה הצווי עליו רק מחמת שהוא יהודי וצוה יצואר דקדוק הכ"ל:

וצוה יצואר הדקדוק מה דכתיב ומרדכי לא יכרע ולא ישמחה, לא כרע ולא משמחה הוה ליה למכתב דכתיב למעלה וכל עבדי המלך כורעים כו' וצוה יצואר גם כן מה שאמרו עבדי המלך מדוע אתה עובר את מצות המלך, כלומר שמרדכי אמר אפילו אם היה הצווי עליו מהמלך אף על פי כן לא היה משמחה לו ומנאל לפי דעתו עובר מצות המלך.

וצוה יצואר מה דכתיב צתרגום שני ותאמר אסתר להתך ותצוהו על מרדכי, וכתיב שם שצוה אסתר על מרדכי שלא יתקוטט עצמו עם המן. ולכאורה קשה האך צוה אסתר שלא יתקוטט עצמו עם המן הלא הרצון של המן היה שמרדכי ישמחה לו וכי חס ושלום צוה אסתר שמרדכי ישמחה להמן.

וצוה מצואר שאסתר צוה על מרדכי שלא יתקוטט עצמו עם המן, הרצון בזה שיאמר מטעם זה אינו משמחה לו מחמת שעליו לא היה הצווי מהמלך לא מחמת שהוא יהודי אצל לא חס ושלום שישמחה להמן:

(קדושת לוי)

***

ותשלחו בגדים להלביש את מרדכי וגו' (אסתר ד, ד).

ו"צ במקראי קודש הללו, דכתיבה מאי קסברי אסתר ששלחה בגדים למרדכי וכי מחוסר בגדים היה, וגם למה רק צפעס השניה שלחה לשאלו מה זה ועל מה זה, ונתקשיתי מאוד בזה. והיום צעת הקריאה עלה צרעיוני דהנה מתחילה דימחה שלמרדכי יש רק איזה צרה פרטית, ולכן הוא מענה את נפשו ואם ולו צש שק כדי לצטל הגזירה מעליו, לפיכך שלחה אליו בגדים להלביש את מרדכי, אך מרדכי אמר להשלוחים שאין זה כלל צרתו הפרטית, אלא צרה כללית של כל בני ישראל.

וזהו שגרמו צמגילה, ותתחלחל המלכה מאוד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו, היינו מה שהוא מענה נפשו עבור צרתו האישית, שקך שלחה אליו לשאלו מה אירע, שנועקת כ"כ לועוק צרחו העיר. ולכן שלחה לאמר לאסתר שלטובת עצמו אין חסר כלום, אלא צרה כללית היא לכל הכלל ישראל.

(כ"ק אדמו"ר הגה"ק מלאט שליט"א, צעת משמה היין) ***

וכאשר אבדתי אבדתי (ד, טו).

אפשר לפרש עפ"י המעשה שהיו אצל הרח"ק מאפטא זצוק"ל, שפעם בא לפניו בפורים קודם שישב על שולחנו הטהור לסעוד סעודת שחרית, אחד ממודינת אוסטרייך, ובירו מושלוח מנות בקבוקי יין מנובחרים, והעניו אוהם על השולחן, ונתן קוויטל להרח"ק ושמוה כתוב שבא לבקש על נפשו כי העלילו עליו מלשינות שזא ונתפס בבית האסורים, ונחתם דינו לתליה ח"ו, וביקש ליתן לו רשות ליסע הביתה ולצוות לביתו, ונתן מושכון את אחיו שישב במקומו, והוא בא להרח"ק. ולא ענה לו הרח"ק דבר.

אזי חיי אינם חיים, ולמה לי נפש, וזהו המדרגה הקטנה ביותר של אהבת ישראל...

(כ"ק אדמו"ר הגה"ק מלאנו שליט"א, צמת משתה הי"ן) ***

ב"י הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לכו לעשות כן (ו, ה). חשבתיו לומר צדק נחות, פירושו של 'מעניית אסת' מעניית מלשון טענית (בלע"ז נשמע הדיטוי מענית כמו טענות), ולר"ך להצין איזה טענות היו לה. ועוד ז"ל אחשוורוש שאל מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לכו לעשות כן, וכי אינו יודע שהוא הוא שעשה את זה. ואיתא בגמ' (מגילה טו.) שכשאלמרה איש צר ואויב וכו' רצתה להראות על אחשוורוש, וצא מלאך והסיט את ידה. אמרתי צדק הלצה, אחשוורוש ידע שאת המן יתלו, שהרי יודע הוא כי כל המתחיל עם היהודים סופו רע ומר, אלא כדי שלא תגיע התלוונה גם עליו שהסכים לעצת המן, טען שלא היתה כאן מכירה אלא מתנה, שהרי הוא אמר לו הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב צעייך (ג, יא) והרי הדין דתליוהו ויהיב לא הוי מתנה, וא"כ לא היה להמן זכות לעשות בהם כרצונו, דהמן על דעת עצמו עשה הכל, אולם אסת' טענה, לא אלא מכירה היתה כאן, כי נמכרנו אני ועמי (ד, ז) ותליוהו וצין וצני (בבא בתרא מ:), והמן על דעתו ורצונו של אחשוורוש עשה זאת, וא"כ גם לאחשוורוש יש חלק בזה, אלה היו הטענות של אסת', ולכן רצתה להראות תחילה גם עליו, אך אחשוורוש שלא סבר כן, שאל מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לכו לעשות כן, והרי היה כאן רק תליוהו ויהיב ואין זה מתנה. (מקיים אמתיו) ***

בשעה שנכנסה אסת' לבית הצלמים אמרה א-כ"י א-כ"י למה עזבתני (מגילה ט"ז ע"ב).

יודעים דברי הפנים יפות (פר' משל ד"ה שם צ"ה) א-ל הורית לנו לומר שלש עשרה, שממדת א-ל יש לנו לימוד שדי באמירת ה"ג מידות של רחמים, ולא רק עשיית המעשים צפועל, וזה רומז שם א-ל, וזהו שרצתה אסת' להמשיך שהגם שהיה התשובה של בני ישראל רק במחשבה ובאמירה ולא בעשיית מעשים צפועל, דרך צאו לצי"המ"ד ולמו דברי הזומות ועקתם, מ"מ ציקשה אסת' צחי" א-ל ל שיתרצה הקצ"ה להם ומצוא להם הישועה. וזהו שאומרים בצרכת המגילה לאתריה, הא-ל הרצ את ריבנו, שע"י השם א-ל יהא כבר רצ את ריבנו, והדן את דינינו.

זה הענין שנמשך צפורים, שאפי' שעדיין לא עשו המעשים צפועל, רק אמרו צפה, כבר ימשך להם הישועה, וזהו שאומרים (בצרכת אשר הי"א) פור המן נהפך לפורינו, שהמן היה צחי" פה רע, שדיצר רעה על בני ישראל, ואנו מקבלים ע"ע להיות צחי" פה טוב, ולכן גם שיכור שאינו יודע ומצין מה הוא סת', אך כיון שמדבר טוב די בזה, ולכן פתחו חז"ל מסכת מגילה ואמרו 'מגילה נקראת', דלכאורה הול"ל קורין את המגילה, ומאי מגילה נקראת, אלא צא להורות שרק פותחין את הפה והמגילה נקראת כמאלי, ולכן באיזה אופן שרק קורין יכולין לפעול השפעות טובות משמי מרום.

(כ"ק אדמו"ר הגה"ק מלאנו שליט"א, צמת משתה הי"ן) ***

פעם ראה כ"ק אדמו"ר מוהר"ש מו"אבוב זצ"ל בפורים בקבוק יי"ש על השולחן, שהייתה חציה מלאה וחציה ריקה, ופתח ואמר סאיז מיר יעצט איינגעפאלן א ווערטל, דחסידים כידוע הם שותים לעתים תכופות לחיים, וזהו שר"י תכיד בשמחה וטוב לבב, והכותנגדים הם מוכעטים בשמחה,

באמצע הסעודה אמר לבנו הרה"ק ר' יצחק מאיר זצ"ל בזה"ל: יצחק מאיר לעב, כזה אתה אומר על הנהגת הבית בריח מוכש כדרך המלכים, התבוננתי בדעתי במה זכיתי לזה, ועלה בדעתי שאני כאותם שמקבלים עולמו בעוה"ז, ואם כן שאני אוכל עולמי בעוה"ז עכ"פ צריך אני ליהנות בעוה"ז, ואך יטעם אוכל לי כאשר חיו יאבד איש יהודי, וכן אמר כמה פעמים. אחר הסעודה היהודי הג"ל נסע לביתו ובעוה"שיית גי'ל מושפט נות. וכן יש לפרש בדברי אסת' המלכה שאמרה ויכאשר אבדתי אבדתי, שעלה בדעתה שכמעט אין לה חלק לעוה"ב, וזהו שהגיעה למלכות הוא כדי לקבל שכרה בעוה"ז, ולכן אמרה איככה וגו' ברעה אשר יבוצא את עמי ואיככה וגו' באובדן מולדתי, שבזה כל עניני עוה"ז לא יטעום לי. (פלא יועץ)

***

אשר הכין לו (ו, ד).

דרשו חז"ל לו הכין, שהכין לעצמו. הדברים כאורה אינם מובנים לפי פשוטם. אלא יש לפרש שיעצו לו להכין עץ, לבוא למלך ולומר לו שהוא חושב לתלות את עצמו מרוב צער שיש לו מומדכי, ואז יאמר המלך למה לך לתלות את עצמך, תלה אותו עליו.

(אמרי אבות ליקוטים) ***

***

ויאמרו לו זכמיו ורש אשתו (ו, יג).

שמעתי מפי הרה"צ מו"ה יוסף דוד רובין ז"ל מוסאסוב מו"ס עצי לבנון, ששמע מפי"ק זקינו הרה"ק אדמו"ר רבי שלמה מוסאסוב ז"ע, שבעת שהיה סנוך על שולחן זקינו הרה"ק רבינו שלום רוקח ז"ע אבדק"ק בעלזא, שמע מפי"ק לפרש הפסוק ויאמרו לו חכמיו ורש אשתו וגו', שהקשה על שינוי הלטון שבמקרא, שבפסוקים הקודמים נאמר, ורש אשתו וכל אוהביו וכו', ויספר לכל אוהביו וגו' ומדוע "אוהביו" האלו נקראו עכשיו "חכמיו" בעלמא. ותי"ך ע"ה, דהנה המן הרשע ה"י איש רע מוטבעו, והכל היו שונאים אותו. רק כשגידל המלך אחשוורוש את המן אז הכל נעשו לו "אוהביו". אמנם כאשר נהפך עליו הגלגל וראו אוהביו שנחפך הוא, וירד פלאים מואגרא רמא לבירא עניקתא, אז נעשו לו רק "חכמיו", היינו שעשו מוננו חכמות בחוזק וליענות.

אולם עכ"ז השיאוהו עינה טובה והגונה, ויעצו לו, אם מוצרע היהודים הוא נפול תפול וגו', היינו שאם מורדכי היהודי חוטר מוגזע היהודים, המוצי"נים במדות ביישנים גומלנים רחמנים (כדאיתא ביבמות עט.) אז עצה היעוצה שנפל תפל לפניו, ובטח ירחם עליך. ובאבות ה"י יכול להתקיים כעצתם, לולי ה' שסתר את עצתם, כי רבות מושבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, ומאת ה' היתה זאת כדכתיב להלן (פסוק י"ד) עודם מודברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהילו להביא את המן אל המושטה וגו', ודרשו ע"ז חכז"ל בנוס' מגילה ט"ז, ויבהילו, מלמד שהביאוהו בבהלה וכו', דלכאורה קשה, הלא אין זה כון הדרך והגימור שייצטרכו להביא איזה שר בבהלה אל מושטה המלך. אלא יד ה' היתה זאת למען לא יהי לו פנאי להפיל עצמו לפני מורדכי הצדיק, לבקש ולחנן על נפשו, ודו"ק. (אמרי דבש) ***

***

ויבהילו להביא את המן וגו' (ו, יד).

יש להבין מדוע הסכים המן לעשות למורדכי את כל הכבוד והיקר הזה, ולא איבד את עצמו לדעת, מאשר לבוא לבושה כזו, שהרי לא יכל לסבול בושה איזונה כזו. אלא כיון שציפה בכליון עינים לאבדן בני ישראל היה מוכן לסבול הכל, העיקר שייזכה לראות בחורבן עם ישראל חיו. (שפת אבות ליקוטים) ***

***

נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי (אסתר ג, א).

היינו שכל מה שנפשי בשאלתי הוא למען עמי בבקשתי, שכלי עמי בבקשתי אין את נפשי כלום, שצאם לא יהיו לבני ישראל כל טוב

ומורגל בפי העולם שהחילוק בין חסידים סלמטנגדים הוא חצי בקבוק יי"ש, שחסידי שמוח שיש לו ע"כ"פ עוד חצי בקבוק, מושא"כ המתנגד כותאונן על שכבר נחסר לו חצי בקבוק, וסיים ע"ז רבינו, שודאי כן צריך להיות, שיישמוח האדם בחלקו שנתן לו השיי"ת, וזהו כוונת המושג (אבות ד, כ) אל תסתכל בקבנקן אלא במוח שיש בו, והיינו שלא תסתכל כמה כבר נתרוקנה מוחקנקן, רק כמה עדיין יש בו.

ופ"א אמר כשנשתיר יי"ש על השולחן לאחר שכבר חילקו לכל המשתתפים, י"ד וועלט זאגט א ווערטל, ימי כעמך ישראל גוי אחד, וואס א גאנץ פאלק אידן טרינקען, טרינקט איין גוי, איין גוי טרינקט אלץ אויס און לאזט גארנישט איבער, און דא איז דא א גאנצע ציבור אידן און ס'איז נאך איבערגעבליבן.

(ימי הפורים)

***

פעם בחג הפורים נכנס הגה"ק רבי שלום מוקאמינקא זי"ע לביחמ"ד, וכנראה היה בדיחא דעתיא, ואמר להנוכחים שם, שאלו מוכני איזה שאלה או קושיא שאתם רוצים, ואתרץ אותה לכם.

פתחו גמי נסי' שבת ועלה לדרך קנו. ולעינייהם מתגליית הגמי איתמר רב חנינא אמר מוזל כועשיר מוזל מחכים וכו', האם יכולים אתם לומר לנו, פנו אליו בשאלה, איזה שייכות יש למימרא זו עם פורים? ענה רבינו בתוך כדי דיבור ואמר, הקשיבו אלי ואגידה לכם השייכות הנכון בזה.

דהנה איתא פלוגתא בין ב' מי"ד בטעם תלית העשרת בני חנוך, ומה היה חטאם, דחד מי"ד ס"ל דחם היו בעצה אחת עם אביהם, ויעצו לו מה לעשות, והמי"ד הנ' סובר שהם השתתפו במונחם להשלים את העשרת אלפים כבר כסף. לכאורה אפשר להקוט על שניהם, דהרי בין הבנים היו גם דלפון וזיזתא, וא"כ קשה למי"ד הא' שהם היו יועצו וחכמו של אביו, איך יתכון שזיזתא ידע לטכס עצה, הרי זיזתא הוא שזטה וחסר דעה (בפתגם העולם אמרים על טפז זיזתא) ואיך הגיע פתאום לדרגת יועץ? ולמי"ד השני קשה ג"כ, איך אפשר לומר שהם השתתפו בנותן הכסף, הרי ביניהם היה ג"כ דלפון, הידוע ומפורסם לכל שאין לו אפילו פרוטה לפרוטה כי עני ואביון הוא, (כמו"כ בפתגם העולם אמרים על עני דלפון) והיכן התעשר בין לילה שייכל להשתתף כאחד הנגידים בסכום עצום כזה? אבל התירוץ לבי' קושיות אלו אפשר למצוא בדברי הגמי"ד דידן, דמוזל מחכים ומוזל כועשיר, ואז שייחך להם המוזל, ועייז נהפך וזתא מפתה לחכם ואף דלפון התחיל לראות ברכה במועשי ידיו.

(אוהב שלום)

***

כנודע, המנהג בכל אתר ואתר לבחור בפורים איש אחד לרב וקורין אותו בשם 'פורים רבי'.

פי"א מינו בפראג את אחד מתלמידי הגאון הנודע ביהודה רב בפורים, וכתוב לב הפורים רב בין עד דלא ידע וכו', דיבר ססרה על רבו הגאון הנ"ל, ומלט מפיו כותך כרותו דברי לעז ובזו נגדו.

למחרת כשנתפכח הזכירוהו חבריו את הדבר שעשה אתמול והזכירוהו על הדברים שהוציא מתוך פיו נגד רבו, והתלמיד ההוא חרה ויצר מאד על זה, והלך להתפייס לפני רבו ולבקש סליחתו על עוונו זה, והגאון הנודע ביהודה מוחל לו. כעצתו כון הבית, אמר בן הנודע ביהודה לאביו, הן אתמול מוחל הוא לטמרה לחיצי היתוליו והיום מוחלת לו. ויאמר לו הנודע ביהודה, הלא שיכור היה, ולא בדעת דיבר את הדברים האלה. ויאמר לו בנו, הלא על זה יאמרו המושלים יואס ביי א ניכטערין אויף די לונג איז ביי א שיכורן אויף די 'ונג' (המנוח לפיקח על ריאתו ויצא על לשונו איצל השיכור) ויען לו אביו, הפתגם הזה נאמר רק על אדם ולא על בהמה, שאם לא כן לא היינו צריכים לבדוק כלל ריאת הבהמה אחר שחיתתה ודי היה להשקותה לשיכרה לפני השחיטה ולבודקה בלשונה שתמלא אז את תעודת הריאה, אלא הפתגם הזה נאמר רק על האדם ולא על בהמה כמנהגו.

(ליקוטי ישרים)

***

פעם בחג הפורים בעת סעודו יחדיו החבריא קדישא מראפשיץ, ונדברו ידאי ה' איש אל רעהו שיצריך להעמיד מושקה כנהוג איצל החסידים בעת סעודת מרעים, אבל כל אחד השתמט ולא רצה להיות המעמיד.

כשראה הרה"ק ר' שלום מוקאמינקא זי"ע כך, נענה ואמר לחבריו, הנה אנכי יכול להראותכם איך להוציא מושקה מן הקיר... נשתמונו כולם לשימוע הדברים ואמרו לו, אדרבא, הראנו נא את כוחד.

אמר הרה"ק מוקאמינקא, האם בחינם אעשה דבר גדול כזה, אך בזאת יאות לכם, אם כל אחד מכם יתן איזה סכום אעשה זאת לכם ואראה דבר פלא זה. ללא כל היסוסים הוציאו כולם מוכסים את הסכום המבוקש בסקרנות לידע מוהיכן ואיך יעשה רבינו כדבר הזה, כשראה רבינו את הכסף המונח על השולחן, נענה בחיך ואמר, הנה עתה יש כבר כסף די והותר לקנות מושקה. ואין כון הצורך לעשות נס בחינם ולהוציא תו מושקה מוצור החלמיש.

(אוהב שלום)

***

איש אחד שהיה חשוך בנים לא עלינו בא להרה"ק העטרת ישועה זצ"ל מדזיקוב לפורים, בראתו שהוא עת רצון, הזכיר עינונו לפני הרה"ק העטרת ישועה להוושע בזרע של קיימא, בירך אותו הרה"ק שיוושע בבת, כשיצא מחדרו של הרה"ק, פגש את בנו הה"ק ר' אלטר זצ"ל שישב בחד החיצוני עם חברות חסידים, ושתו מושקה לכבוד שמחת פורים, כאשר שאלו אותו לפשר כניסתו להרבי, ענה שבקש ברכה להפקד בזרע של קיימא, וברך אותי שאוושע בבת, צחק ר' אלטר זצ"ל ואמר לו, שבשביל בת היית צריך לעשות כל כך עסק, תן י"ב או כ"ד בקבוקי שכר ותוושע בנך זכר, ונתן האישי השכר כמו שאמר ר' אלטר.

כעבור שנה הגיע מברק בשורה לדזיקוב מוהאישי הנ"ל שנוולדה בת, הרה"ק העטרת ישועה קרא לבנו והראה לו את המברק ואמר לו 'יונגערמנשטיק' יאז מ'קען נישט נעמט מאך זיך נישט אינטער, ענה ר' אלטר זצ"ל, חשבתי שאני יכול, (אך האב געמיינט אז איך קען). אחרי זמן קינר הגיע מברק שני שנוולד לו גם בן (היינו שנוולדו לו תאומים).

(הרה"ק ר' יודאלי הורביץ מדזיקוב זצ"ל)

***

ישועה למושמוח אנשים בפורים.

פעם אחת בליל הפורים כאשר קיימו וקבלו עליהם אנשי זידיטשוב לקיים 'חייב אינש לבסוכו בפורי'א כראוי, ורקדו יחד עד כלות הכחות, והיה בנייהם יהודי בשם רבי לייזר, אשר היה מייטיב לנגן, והיה מן הזישיבים ראשונה במלכות הרה"ק רבי צבי הירש בעל עטרת צבי מוודיטשוב זצ"ל, ושימוח ר' לייזר לפנייהם כדת היום, מה מאד נבהלו בנפול הרב לייזר הנ"ל למיטכב בעצם היום הזה, עוד הם עומדים ורוקדים. תיכף השכיבוהו על מיטה ועמדו סביבו, אבל למרבה הצער ראו כולם כי הוא נחלש מאד, הדיבור ניטל מוכנו וענינו כהו, והגיע למיטב של גסיסה. כמובן שהלכו להזכירו לפני הרה"ק ר' צבי הירש זצ"ל אבל הוא לא ענה דבר. למחר, עזבו אותו הסובבים כדי להשתתף במשתה היין של הרה"ק, ורק הותירו אחד ליד מיטתו, ושוב הזכירוהו לפני הרה"ק אולם הרה"ק ביקש הביאוהו אלי. ענה ואמרו לפני הרה"ק הלא אין בו כח לזון ואיך נביאוהו הנה, נענה הרה"ק ואמר להם הביאוהו אלי במיטתו.

כאשר הביאוהו אליו ציוה הרה"ק לאחד ממושמישיו שהיה גם בן אחיו הלא הוא הרב ר' קאפיל שהיה גיבור ורב כח עד מאד, שיעף את ידיו נגד החולה לפניו, ובכל כוחותיו אחת הנה ואחת הנה. ויעש כן ר' קאפיל. אז פנה הרה"ק אל החולה ואמר לו 'הרי שימחת אמש את יעועים, על כן אל תשכח לבא ולשמוחני מחר בעת סעודת העהרים בשושן פורים'. ותגזור אמר ויקם, אכן כן היה שגשאוהו החסידים חזרה אל מושכבו על המיטה, והנה אט אט נפקחו עיני החולה וישובו אליו כוחותיו ככלפנים. והחסידים היישיבים עליו המוה ראו כן תמוהו, עד אשר באור הבוקר קם ממושכבו והלך להתפלל ביצל הרה"ק, ואף השתתף כמובן בסעודת היום על שולחן הצידק כאשר ציוה הרה"ק מאתמול.

(עשר אורות)

***

רבינו הרה"ק רבי פנחס מנחם [בן הרה"ק רבי אברהם מרדכי] אלטר זי"ע, האדמו"ר הששי לשושלת גור, נולד בכ"א תמוז תרפ"ו, בעיירת הקיט פאלוניץ, הסמוכה לוורשא, בנו החמישי וכן הזקונים של האדמו"ר [הרה"ק] רבי אברהם מרדכי בעל אמרי אמת מגור.

אחד מהאישים הנעלים בעולם התורה והחסידות, בדור של אחר השואה גאון בתורת הנגלה ומנהיג חסידי מבורך, איש חמודות ואהוב על הבריות, אוהב ישראל למופת, אדמו"ר להמוני חסידים וראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל.

גדל וחוּנך על ברכי אביו הגדול בעל "אמרי אמת" זצ"ל מגור, וממנו קיבל את כל תורתו.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, נמצא יחד עם כל בית אביו בוורשא. אחרי מאמצים כבירים של היהדות העולמית, וביחוד חסידי גור, בעלי הון, הצליחו להימלט מפולין הכבושה על ידי הגרמנים, ולהגיע ארצה ולהתישב בירושלים.

בירושלים השתלם בתורה ובחסידות בישיבת חיי עולם, וביותר בישיבת שפת אמת. בהיותו בעל מוח חריף ובקי נפלא בכל התורה, התמנה לראש ישיבת שפת אמת, ובמשך תקופת כהונתו, זכה להעמיד אלפי תלמידים, ביניהם גדולי תורה מפורסמים, גדולי חסידות בעלי שם.

היה לו כשרון מיוחד לארגון. באותו פרק זמן התנדדה "אגודת ישראל" בארץ ישראל, פרי יצירת אביו הגדול, מחוסר מנהיגות. אחיו הגדול האדמו"ר בעל "בית ישראל" מגור, מצא אותו כאיש המסוגל להוציא את אגודת ישראל מקיפאונה, והטיל עליו את התפקיד של יו"ר אגודת ישראל שנים רבות טיפח וביסס את התנועה האגודאית בא"י, ובמאמציו הרבים הצליח להקנות לה מעמיד בכורה בין כל התנועות הדתיות בארץ,

אחרי פטירת אחיו האדמו"ר רבי שמחה בונים, בעל "לב שמחה" מגור, הוטל עליו התפקיד להנהיג את המחנה הגדול של חסידות גור. בתקופת כהונתו התגלה במלוא עוזו.

התמסרותו לחיזוק עדרו ברוחניות ובחמריות עלתה על המשוער. התורים הארוכים שהתמשכו מפתח ביתו עד לרחוב הסמוך, העידו על יחסו של העולם החסידי לאישיותו הנעלה. המונים חיכו, לפעמים שעות, בנימוס ובסבלנות, עד שהגיע תורם להיכנס בקודש פנימה.

את כל דורשיו קיבל בסבר פנים יפות בלתי רגיל. השמחה היתה תמיד נסוכה על פניו, ואת החבילות מלאות צרות ובקשת עצות והדרכה, קיבל ברצון רב, מבלי להראות סימני לאות. היד המלטפת והפה המפיק מרגליות, הכניסו רוח חיים בהעצמות היבשות שעמדו לפניו צפופים, לשמע תשובותיו התישרו, ויצאו ממנו ממש רוחים.

מאמצים רבים השקיע בחינוך החסידים הצעירים שזה עתה הגיעו למצות, וביותר התמסר לאברכים אותם הדריך בדרכי החסידות, תוך דרישה לשאוף להתעלות,

חוסר האחדות בחוגים החרדים העיקו עליו מאוד, כוחות על אנושיים השקיע בישור ההידורים ביניהם. במכתבו לאנשי שלומו באמריקה כתב בין השאר: "ביותר צריך בימים אלו (לפני ר"ה) להתחזק במידת טוב עין כל אחד על חברו, כמש"כ בחז"ל: בשנים טובות, הבריות כ"א עינו יפה בשל חברו, (וכן להיפך ר"ל), וכמש"כ בספה"ק שבימי הדין צריכים במיוחד להשגיח בזה שלא יוכל השטן לקטרג (אם הם עיניהם צרה), ומידה טובה מרובה, כמ"ש בגמרא שהמתפלל על חברו הוא נענה תחילה, וכל המרחם מרחמים עליו מן השמים".

במכתבו האחרון לחסידיו כתב: נעזוב כל החשבונות וההתחשבויות בינינו, ולבכר את השלום ואת האחדות, שיש בהם

כדי להרבות כבוד שמים, על כל פני בסיס מחלוקת, שיש בהם כדי לגרום את ההפך מכך.

מחסידיו דרש תיקון המידות, אהבת ישראל, עין טובה, סבלנות, והתנהגות בכל שטחי החיים בדרכי החסידות.

כל מי שזכה להסתופף בצלו, השתומם איך מסוגל אדם אחד להתמסר לכל כך הרבה בעיות של כל כך הרבה אנשים, ולמצוא תשובות מספקות באהבה ובנחת למצוקותיהם של ההמונים שעמדו בתור הענק להתקבל על ידו.

שלש שנים וחצי של עמל ונחת, לוו את מנהיגותו לפני פטירתו כשעיני חסידיו ומעריציו הרבים מופנות אליו. בסעודת פורים דמוקפים שנת תשנ"ו בירושלים, הבחינו בהתנהגותו שינויים מסויימים, ולמקורביו הביע התנצלות על שהוא מרבה בשתייה וממעט באכילה, בניגוד למה שאמרו חז"ל "השתייה כדת" כדת של תורה, שאכילה מרובה משתייה, כי בפורים הלא העת של ונהפוך הוא, אם כן מרבים בשתייה יותר מאכילה.

למחרת היום הזדעזע עם ישראל לשמע הבשורה המחרידה, שהאדמו"ר האהוב והנערץ עלה בסערה השמימה.

הלויה המונית כזאת ירושלים עוד לא ראתה, אנשים מכל החוגים, ילדים, טף ונשים לוו את ארונו תוך בכיות וצעקות ומריטת שערות, כשגשם זלעפות נוטף על ראשיהם, הובא לקבורה מול קבר אביו בחצר ישיבת שפת אמת. הניח בנים גאונים ומרביצי תורה, בנו בכורו הגאון רבי שאול משמש כראש ישיבת שפת אמת.

מספריו נדפסו: פני מנחם על התורה: חידושים על הרמב"ם: שיחות חסידות ואמרות.

זכותו תגן עלינו על כל ישראל אמן.

(זכרונם לברכה: בשם הרב דוד הלחמי ז"ל "חכמי ישראל")

***

יריעה נפלאה שנתקלה במערכת

מאת ידידנו הנכבד הרה"ג רבי ישראל פינחס טירנואר הי"ו.

מתוך ראיון שערך עם

הרה"ג ר' מיכאל אריה ראנד שליט"א

נכדו של רבינו ה"פני מנחם" זי"ע.

והתפרסמה בזמנו ב"עולם החסידות. ותשואות חן חן לו

נימה אישית מאת הרה"ג רבי ישראל פנחס טירנואר הי"ו

חיפשתי לשווא את המילים שיבטאו את פרשת חייו של איש האלוקים רבנו ה"פני מנחם". ככל שנעמיק ונתבונן אל עבר דמותו של רבנו זצוק"ל לא נוכל לעמוד על פשר סודו של שרף עליון אשר לא מחשבותיו מחשבותינו. גבוה עד למאוד היה רבנו, גבוה בכל דרכיו ומנותק כליל מעולם החומר. בחינת דברי הזוהר הקדוש (א לא) - "כי כל דא צדיק... כתרנומו די אחיד בשמיא ובארעא, כלומר דיסודא דעלמא דאקרי כל". רבנו היה צדיק שמידתו "כל" כל חייו היה אחיד בשמיא ובארעא, וכיעקב אבינו הבריח המבריא מן הקצה אל הקצה, חיבר במעשיו את העליון והתחתון, וגילה שהבריאה כולה חר היא. וכפי שפירש ב"מגלה עמוקות": "כי כבר אמרנו שאמת שצדיק כולל הכל... אך אם הצדיק ביראת אלקים דבוק, ויראת אלקים על פניו תמיד, והולך בתורת ומצותיו ובמדת קונו". או כמו שכתב רבנו צדוק הכהן: "והיינו דיעקב אבינו ע"ה מרכבה לכל קו האמצעי. וזהו די אחיד בשמיא וארעא דכמו שהשמים בהירים וזכים כן גם הגוף בקדושה".

לא היתה מעלה אחת מחמודות תבל שלא עיטרה את רבנו כעטרה לראשו, צדיק תמים ושלם בכל מעשיו. ואין די באר להביע זאת במילים. אך מחוייבים אנו להעביר מעט מן המעט לדור אחרון, למען ידעו שהיה בינותינו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. כקטון אחרוני מלחכי עפר כפות רגליו, וכמי שהערגה והכיסופים לרבנו ממלאים את ישותו מדי יום ביומו. חפצתי לשמוע מעט אודות רבנו הקדוש ולהתחזק בריסי האורה שנתזים משולי אדרתו. לשם כך

תמידיים. פרנסה גדולה לא הניבה החנות הזו, אולם עגמת נפש היא הסבה לו מלוא החופן. אך גם בזמנים הללו בהם אכל מרורות מהגורמים שהו קשורים לחנות, הגה בתורת ה' ללא לאות והיא הייתה שעשועיו בעוניו. באותם ימים קבע שותפות עם רבי נתן לובארט זצ"ל ללימוד שבעה דפים חוק ולא יעבור לפני יציאתו אל החנות, וגם בחנות עצמה ישב בפינתו והיה שקוע בלימודיו. פעם סיפר לי - "כל ספר טוב שהיה מגיע אל החנות, הייתי לוקח לביתי". כמוכן שעל הספרים האלו כבר לא היה מרוויח... אחד מבחורי הישיבה שהזדמן אל החנות לשם רכישת ספר, נתקל בגערתו של רבנו - מדוע בחור ישיבה מסתובב ברחובות? היית צריך לבקש ממני והייתי מביא לך אל הישיבה!

***

ראש הישיבה

בשנת תשי"ז נפטר ראש ישיבת "שפת אמת" הגרי"ח סנקביץ זצ"ל. ורבנו נקרא על ידי אחיו ה"בית ישראל" לעמוד בראשות הישיבה. ותיקי התלמידים עדיין זוכרים את הפליאה שאחזה בכול - הרי רבנו הצטנע כל ימיו וכוחו בלימוד לא היה ידוע כלל. שיעורו הראשון הדהים את שומעיו - כוחו הגדול הן כסיני והן כעוקר הרים בא לידי ביטוי במלוא העוצמה, ותלמידיו הבינו איזו זכיה נפלה בחלקם. אותו שיעור נסב על דברי הסוגיא במסכת שבת "משלה בהם האור", ולקראת סופו הופיע לביקור פתח ה"בית ישראל" שהאזין לחלק מן הדברים. מששמע את נושא השיעור אמר "ה' יעזור שתזכה שאורך ימשול בתלמידים!"

***

בתפקידים ציבוריים רבים שימש. מה תוכלו לספר עליהם?

כמו בתפקידו הראשון כראש ישיבה כך היה בשאר כהונות הקודש שלקח על עצמו במשך השנים למשא העם. בכל אחד מהם - "מועצת גדולי התורה", חינוך העצמאי, וועד הישיבות, ועוד. לאחר שהחל לכהן בקודש באותם תפקידים, עמדו כולם נפעמים אל מול הצלחתו העצומה, ודרכו המיוחדת במינה בעומדו בראשות מוסדות כלל ישראל.

והגדולה מכולם - עת הוטלה עליו עטרת הנהגה, להיות רועה ישראל אשר יוציאם ואשר יביאם. לכאורה הנהגתו קצרה בשנים הייתה, אך ראה זה פלא - למרות שרוב שנותיו כיהן כראש ישיבה ובתפקידים רבים ונוספים. זכור רבנו בעיקר כרבי! רבי קדוש עליון ורב אנפין בהנהגה, רבי "זקן ומלא רחמים", רבי מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. בתוך תקופה קצרה מאוד מעת אשר קיבל על עצמו את ההנהגה, היה נראה כאילו כבר עשרות בשנים מנהיג הוא את עדתו ואת כלל ישראל, והנהגה זו היא אשר הותירה חותם בל ימחה בלב העם.

בשנים קצרות הכמות בהן ישב על כסא ההנהגה, השכיל לאחד תחת הנהגתו את כל גוויי היהדות החרדית, הייתה זו הצלחה מופלאה שנבעה מהכרת העם בכוחו הפנימי ורצון האמת שבקרב, להיטיב עם ולהנהיגם בחסד וברחמים.

אחר פטירתו של רבנו סיפר לי האדמו"ר מנארול זצוק"ל - "אחד מגדולי האדמו"רים אמר לי - כל זמן שרבנו היה בחיים, הרגשתי שיש משהו המחזיק על כתפיו את כלל ישראל! אכן, הרגשה זו הייתה משותפת לרבבות אלפי ישראל, שליבם היה הומה אליו בערגה ובתחושת בטחון שיש משהו שדואג לנו! הרגשה זו נבעה למעשה מתוך ה"כמים הפנים אל הפנים" - ליבו שהיה לב כל העם, חש בסבלות הדור ובמכאוביו, וכל צרה וצרה נגעה ופגעה אישית בליבו הטהור. התחושה הזו נקלטה בכל שדרות העם, ואהבתם אליו גדלה בכפלים.

זוכר אני כיצד בימי השבעה התקשר כ"ק האדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל. קול בכיו המחריד עבר היטב מעבר לאוקיינוס. "כלל ישראל איבד מנהיג" זעק בדמעות, "מי יתן לנו תמורתו!"

***

"קסם על שפתי מלך" (משלי טו י)

פניתי לאחד מאלו שזכו לראות את פני המלך ולשבת בהיכלו. מי שזכה לקירוב נדיר ולהארת פנים בפה ובכתב, ומי שכיום ממונה על ליקוט, ביאור, והדפסת דברי קודשו. הלא הוא נכדו הרב מיכאל אריה ראנד שליט"א מחברם של ספרים וחיבורים חשובים. לא התיימרנו להקיף ולו במעט את מכלול ההיבטים של פעולת צדיק לחיים, אלא להעלות מעט זכרונות מכילי ראשון, כדי שנוכל לנסות ולגעת בדרכי אבותינו רבותינו. לזכר עולם יהיה צדיק.

***

מה ידוע לכם על שנותיו הראשונות של רבנו לאחר נישואיו?

שנותיו הראשונות לאחר נישואיו, היו שנות דוחק וצער. תלאות רבות פקדוהו בחייו האישיים, עוני ומחסור כלכלי, קשיים במספר תחומים, והעולה על כולנה - בנו הפעוט שנולד חולני ומיוסר בגוף ובנפש, והחזקתו בבית היתה כרוכה בקושי עצום ובצער בלתי פוסק. באותם ימים קשים לחצה עליו אמו הרבנית שייסע להרה"ק מבעלזא ולהתברך מפיו בנוגע לסבלו העצום. רבנו לא חפץ בכך בתחילה, אולם משרבו עליו הפצרות אמו, שם פעמיו אל בית הרה"ק ותיאר בפניו את צערו על בנו החולה. הרה"ק הגיב מייד בהיאנחו - אוי, אוי! רבנו לא ידע אז שלהרה"ק מבעלזא עצמו גם היו ילדים לא בריאים לפני המלחמה, וכשהתבררה לו עובדה זו, שח בפני מקורביו שלא היה מעלה בדעתו לגרום צער להרה"ק. שאלו הרה"ק מבעלזא - מה רצונך? מבקש אני להתברך, אמר רבנו, שהסבל בגידול הילד, לא יפריע לי בלימודי! כאלו היו השגותיו של האברך הקדוש. בירכו הרה"ק מבעלזא כבקשתו. כעבור תקופה קצרה נוצרה האפשרות להכניס את הילד למוסד מתאים ולבית באה הרווחה. כל ימיו תלה זאת רבנו בברכתו של הצדיק,

***

כ"כ התביישתי...

ילדו משה בצלאל שכאמור היה חולני לא נימול בזמנו והברית נדחתה מיום ליום. למרות שהמילה ממילא לא הייתה בזמנה, רבנו לא נתן לעצמו מנוח וכל מחשבתו הייתה נתונה לעריכת הברית בהקדם האפשרי. במכתב שכתב באותה עת להרה"ח ר' חיים מאנדל זצ"ל ציין שכשקראו בשב"ק את הפסוק "וביום השמיני ימול", כל כך התביישתי! הישבתי שישנם עוד כמה מצוות עשה שאיני מקיים כמו "ודברת בם" או "ואהבת לרעך כמוך" ועל כן הגיע לי כזאת. התקופה ההיא שלפני הברית חלה בימי ניסן קודם חג הפסח. הרופאים נחלקו בשאלה האם ניתן כבר למולו, ורבנו דחף ופעל בכל עוז שהברית תיערך לפני פסח. לבסוף הוחלט שילכו להיוועץ ב"בית ישראל". שאל הב"י את רבנו - מדוע הנך כה לוחץ, הרי ישנם רופאים הסבורים שיש לדחות את הברית. רבנו השיב ברטט - "אני מאמין באמונה שלימה שיבוא משיח צדקנו לפני חג הפסח, ובני יהיה ערל וקיי"ל בני ביתו ערלים מעכבים, וכיצד אוכל להקריב קרבן פסח? מייד נענה לו הב"י והורה לערוך את הברית. כשהופיע הב"י אל סעודת הברית פנה אל רבנו בציינו את הקטע בפיוט "ומבטן לשמך המה נימולים" - "רק שנולדים, כבר רוצים למולם!"

רבנו התגורר אז עם אמו בביתה שלה! נקל לתאר את ההקרבה הטמונה בעובדה זו, לא רק שהוא והרבנית תליט"א ויתרו על פרטיותם, אלא היה עליהם גם להקדיש זמן רב לשם טיפול באמא הרבנית החשובה והישישה ע"ה. כך במשך שנים ארוכות קיימו באהבה ובשמחה את מצוות כיבוד אם. למעשה, היו שנים אלו שנות הבניין והקניין הרוחני, ובהם נטע את הנטיעה של האילן המפואר שצמח במשך השנים.

***

מרבח ספרים מרבח חכמה

במשך כשנתיים החזיק רבנו לפרנסתו חנות ספרים ביחד עם שותף מבני המשפחה. גם חנות זו ניהל לפי בקשת אמו למען ישיגיה על אותו שותף שמעמדו הרוחני לא היה מהמשופרים ונזקק להשגחה וחיזוק

דיבוריו המרטיטים זעזוע שהשיל מעליהם את קליפת החומר והציב יסוד לבנינים מחדש מתוך קדושה ויראה. דבריו שיצאו מן הלב נכנסו אל הלב, דווקא משום שהרגישו השומעים כיצד יוצאות המילים מליבו הטהור והשופע חמלה, מתוך רצונו להיטיב עמם ברוב רחמיו. כשנכתב ספר תולדותיו של ה"בית ישראל" אמר רבנו לעורכים - "הב" זרק עצמו אל תוך השקר בשביל האמת!" אימרה עמוקה זו מבטאת את דמותו איש האלוקים שלו עצמו - כה רבות 'לכלך ידיו בדם ובשליה' כדוד המלך ע"ה למען הקדושה. הן בפעילות ציבורית - מלחמתו האדירה במכשירי הצפייה למיניהם כשהוא הראשון לחזות בתופעות הנוראות שיצמחו מהם, מאבקו בפרסומות ובשאר מרעין בישין, פעילותו למען תחבורה כשרה, ועוד גדולות ונצורות. והן בהתמסרותו לכל יחיד ויחיד להצלתו מפי פחת והעלאתו אל הקדושה.

***

מאמע רחל

אל ליבו הקדוש לקח כל צרה באופן אישי, וכדבריו על עצמו כל אבן שאדם מסיר מליבו בחדר הזה, אני לוקח ומעמיס על ליבי! כך התנהג בצרות הפרט, וק"ו כשהדברים נגעו אל צרות הכלל. בבואו לנחם את סבי על פטירת אמו בר"ח אב תשנ"ה, הזכיר דבריו את ההילולא של אהרון הכהן, ועבר לשוחח על נשים צדקניות ופעולתן לדורות. שמתי לב שאינו נראה בטוב, וחזותו כולה אומרת שברון לב. כשביררתי האם ארע מאורע מצער. נודע לי שהרבי שמע על הכוונה למסור את קבר רחל לערבים, כל שעות לפני הצהריים של אותו יום הסתובב הרבי על גג ביתו בחיפה, כשפיו ממלמל דיבורים על מאמע רחל! (אגב, באותו מעמד בא לידי ביטוי גם פן ההתחשבות הפלאית שבו - היה זה מספר חודשים לפני חתונתי, וסבי שישב שבעה היה אמור לערוך את אחד משמחות השבע ברכות. לאחר שניחם, קרא לי רבנו החוצה והרגיעני לבל אדאג - את הש"ב שהיה אמור לערוך סבי האבל, יערוך הוא במקומו...).

אל פתחו שחרו יהודים מכל גוויי היהדות, כולם מצאו אצלו מזור ועצה, ברכה ותושיה. כשהחליף את משקפיו ביקש ממנו מקורבו האדמו"ר מטאלנא שליט"א את משקפיו הישנות. אמר לו רבנו - "וכי מה אתה חושב שראיתי בהם? מלאכים? שרפים? לא! צרות ודמעות של יהודים ראיתי דרכם!" מכל קבלת קהל שנמשכה שעות ארוכות היה יוצא שבור ורצוף, ובתשישותו בקושי הצליח לעלות לביתו. תמיד כשהשתתף בשמחות היתה שפוכה נהרה על פניו, ושמחה של מצווה אפפתו מכל עבר. אולם באחד מלילות הש"ב שלי השתתף רבנו בסעודה כשהוא מכונס בתוך עצמו, ובקושי השמיע הגה. נראה היה שקדרות שורה עליו. לפני ברכת המזון אמר לחותני - ישנם ימים בהם אני שומע כל כך הרבה צרות עד שאיני יכול להפסיד מלחשוב עליהם. למחרת בש"ב התנצל בפני ואמר - "חתן, אני מפריע את שמחתך אך מה אעשה וישנם ימים שקשה עליי להתנתק מהצרות שאני שומע!" זכורני גם כיצד בזמן המצווה טאנץ שלי, ישב מאחורי הפרגוד כשהוא קורא קוויטלעך, עיניו הטהורות זולגות דמעות, ופניו נראו שלא מעלמא הדין.

***

טמיר ונעלם

רבנו היה טמיר ונעלם, אף אחד לא הצליח לעמוד על סודו, וסוד דרכיו הנעלמות. הוא עצמו צעד בנתיב לא ידעו עיט ואנו קרוצי חומר ראינו רק את המעטה החיצוני. או כמו שהגדירו רבי מניס זיטניצקי ז"ל בימי חורפו - "הוא כמו בית חרושת ללא ארובה!" אחד המקרים בהם השתדל להסתיר את רגשות הקודש שפעמו בקרבו היה כששב מן "הכנסיה הגדולה" בה הכריז אחיו ה"לב שמחה" על תקנת לימוד הירושלמי. ביקשו מלוויי לשמוע מפיו את דעתו על תקנה זו. אך הוא כדרכו הסתיר את מחשבותיו והפטיר באמירות סתומות גרידא. אולם כשהגיע לביתו, חבש את כובעו וחגר את אבנטו, זינק אל הארון ולקח כרך ירושלמי, בו הגה שעות ארוכות ברציפות לקיים דברי

על רבנו ניתן לדרוש את מאמר חז"ל "שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו". שיח מיוחד היה לו עם כל חוג ועדה והעומדים בראשו. משקולת של זהב הייתה לו בפיו ונתקיים בו "ולוקח נפשות חכם" כשכל שומעיו עמדו מוקסמים ונפעמים אל מול נועם אמרותיו ולשונו הזהב. רוחב דעתו וידיעותיו בכל תחום וזרם ביהדות השפיעו על דיבוריו שיהיו מותאמים לשומעיהם - חסידים, מתנגדים, וספרדים. גם על החוגים המודרניים והרחוקים יותר השפיע בכוחו כי רב, ושיחותיו קנו לו מעריצים בכל אתר ואתר.

סיפרו לי בניו של ר' אברהם יוסף שפירא ז"ל, היה זה כשאביהם התמנה ליו"ר המועצה המייעצת של בנק ישראל, לרגל מינויו התקיימה מסיבה חגיגית אליה הוזמנו כל בכירי המשק הישראלי, ורא"י ביקש מרבנו שיכבדו אף הוא בהשתתפותו. רבנו נעתר לבקשתו ומשהוזמן לשאת דברי ברכה, פתח בשיחה עמוקה בנושא כלכלה על פי התורה בצורה כזו שהותירה את שומעיו פעורי פה. כך רכש את לבבות שומעיו מכל גוויי הקשת באירועים רבים ונוספים.

***

מה סיפר על פגישותיו עם מנהיגי הציבור?

למען הכלל הסכים לרדת אל המקומות הירודים ביותר, וכדרכם של רועי החסידות לא בחל בהוצאת יקר מזולל גם מאישים פחותים מאוד. אביו ה"אמרי אמת" כתב במכתב - "לשיג ושיח עם ראשי הציבור הרחוק אין כל קשר לאיסור ההשתתפות עם הרשעים, וכי לא מצינו שגדולי התנאים פנו להשפיע אצל רשעים וכופרים כשזה נגע לטובת הכלל!" וכך נהג ה"אמרי אמת" הלכה למעשה. גם רבנו הלך בדרכי אביו, ואכן, עם כל סלידתו העמוקה מכל שמץ של רע, הקריב את רגשותיו וזמנו, ושוחח עם אישי ציבור בעלי השפעה, בנסותו להציל את כל אשר ניתן בעד התורה והיהדות.

רבים מהדברים אותם השיג בפגישות אלו יוותרו חסויות מעיני הציבור כרצונו של אותו צדיק, רק לדוגמא נציין את אחת מפעולותיו הברוכות - והיא הפטור מבדיקות רפואיות לדחויי גיוס, אותה ביקש בפגישתו עם רה"מ. רק מי שעבר את מסלול היסורים הזה, ייטיב לדעת מה חסך רבנו מאלפי לומדי תורה טהורים. וזו רק דוגמא אחת מני רבות אשר לא נודעו לציבור הרחב. בזמנו כאשר רה"מ רבין ביקש לפוגשו, הסכים רבנו ובתוך הדברים לפתע הזהירו מפני רציחתו!

עם זאת לא חסך את שבטו מכאלו שלא רק טובת הציבור עמדה מול עיניהם. קרה שנפגש עם עסקן מפורסם, ובאמצע שיחתם רבנו שם ליבו לכך, שכל השיחה נערכת 'לכבוד' התמונה המשותפת אותה מבקש העסקן להשיג ע"י הצלם אותו הזמין מראש... פנה אליו רבנו ואמר בחריפות - יצא לי כבר לראות פגישות שנערכות 20 אחוז למען התמונה, בהמשך ראיתי גם כאלו שנערכו 80 אחוז בשביל התמונה, אבל תשעים ותשע אחוז לכבוד התמונה! זאת עוד לא ראיתי!..

***

הייתה מעלה מיוחדת בה התבלט, אם בכלל ניתן להדגיש רק אחת?
טוב ליבו ורחמנותו לא ידעו גבולות. ליבו נשפך מטוב וחסד בעבור כל בריה בעולמו של הקב"ה. צרתו של כל אחד הרעידה את ליבו הרחום, וכל זמנו הקדיש למציאת דרכים בכדי להיטיב עם זולתו. הייתה זו תכונתו הכוללת, ואף גרפולוג אליו הביאו פעם את כתבו של רבנו לאיבחון, התבטא - "עיקר צדקתו ניכרת ברצונו להיטיב לזולתו!" וכך גם דרש מאיתנו בתביעה תמידית ובלתי מתפשרת - "עין טובה!" תביעה עליה חזר בכל הזדמנות.

לא רק בהטבה גשמית אמורים דברינו. רבנו שגילם בצורה העילאית ביותר את המושג של "רבו שהביאו לחיי העולם הבא", הקדיש מאמצים רבים והקזו מתמצית דמו בכדי לעלות יהודים על דרך המלך וכדבריו בשמועס הראשון - "להוציאם מהבוץ, ולהכניסם אל הקדושה!" רצונו כי עז להכניס תורה וקדושה אל תוך ה"יודישע הערצער", הביאו להשתמש במילים חריפות ובביטויים החודרים עד לדכדוכה של נפש. ורבים מהנכנסים אל חדרו הקדוש, הרגישו בזכות

יהודי שבזמנו היה מעורב בפגיעה בכבודו של ה"בית ישראל" חיתן את בנו, והנהגה חלפו מספר שנים מנישואיו ועדיין לא נפקד בזש"ק. כששמע זוגתו של אותו יהודי שבעלה פגע ב"לא היססה, ופשוט התקשרה לבית רבנו וסיפרה לו על חששם שעייבו הישועה נגרם בגלל אותה פגיעה. רבנו האזין לדבריה והגיב - "אכן, יכול להיות. תתקשרי אלי בעוד יומיים". כשהתקשרה בשנית, אמר לה רבנו - "הייתי אצל אבי והכול בסדר!" פשרם של דברים אינו להבנתנו, אולם נוכל לראות עד היכן הדברים מגיעים.

כשהוצרך לגעור באי מי ממקורביו שלא התנהג כראוי, המילים החריפות ביותר אותם יכול היה לומר היו - "תמסרו לו שלא אתפלל עליו אצל אבי!"

פעמים רבות הזכיר את זכותו הגדולה של ה"אמרי אמת" על שנקבר בין יהודים. "אבי היה אוהב ישראל", אמר בדרשה בעת חנוכת היכל הרא"מ בשיבת שפ"א, "ועל כן נטמן כאן בתוך הישיבה". עליו נאמר "זקן יושב במערבה" (יומא כה). ואכן רבנו שהיה אוהב ישראל בכל מאודו נטמן לצד אביו הקדוש בו דבק כל ימיו, ובזכות ה"יכנס בן אצל אביו" הומה האוהל ממתפללים הבאים לשפוך את צקון לחשם ולהתחנן לישועה בזכות הצדיקים אשר בארץ המה.

גם בחלומותיו הופיע אביו הקדוש. באחד מהימים פנה רבנו אל אחיינו ר' בנימין אלטר ז"ל ושאלו האם יודע הוא היכן ניתן להשיג את הספר "היכל הברכה". ביקש ר"ב לדעת מדוע חפץ הוא פתאום בספר הזה, ונענה בתשובה פלאית - "אבי זצ"ל הופיע בחלומי והקשה לי קושיא, כשתירצתיה, חיך אבי ואמר - התירוץ מופיע ב"היכל הברכה!" בימי השבעה על אחיו ה"לב שמחה" זצ"ל ראה את אביו בחלומי כשפניו מאירות, ואומר "וכל העוסקים עם הצבור, יהיו עוסקים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסיעת וצדקתם עומדת לעד".

***

חלומותיו המופלאים היו ידועים...

רבנו אמר פעם - "אינני חולם הרבה, אבל החלומות שאני חולם כולם אמת לאמיתיה". הוא גם נהג לומר שדודו הרה"ק רבי מנחם מנדל מפאביאניץ הנו "מגיד החלומות שלו". ידוע החלום בו שאל את רמ"מ מדוע יש כל כך הרבה צרות במשפחה - היה זה כשנולד בנו החולה, ולבני משפחה נוספים קרו צרות נוספות באותה עת - רמ"מ ענה לו שכשבפולין היה מישוה מצטער על מקרה לא טוב שקרה לו, כל קרוביו הצטערו בצערו יחד עמו, לכן סבל אחד הספיק לכולם. אבל היום שאין מרגישים בצער השני כבצערו הוא, יש צורך לעורר כל אחד בנפרד.

***

כיצד היה סדר לימודו?

בשנים הראשונות לאברכותו נהג רבנו להגות בלימוד הנ"ך שעות ארוכות. בלימודיו אלו רכש לעצמו שליטה מלאה בנ"ך ובמפרשיו, וקיים בעצמו את מאמר חז"ל אודות התלמיד חכם שצריך להיות מקושט בכ"ד ספרים. לקרוביו ששאלוהו מדוע הוא מקדיש ללימוד הנ"ך זמן כה רב השיב - לבר המצווה שלי קיבלתי במתנה מדודי הקדושים הרה"ק רבי משה בצלאל והרה"ק רבי מנחם מנדל מפאביאניץ ספרי נ"ך. דודי לא נהגו לעשות דברים סתם כך ללא כוונה מיוחדת - כנראה לא התכוונו שהנ"ך יעמוד בארון לשם קישוט בעלמא. בקיאותו בספרי התנ"ך ומפרשיהם הייתה מדהימה - מלה במילה בעל פה ממש.

נכדותיו שיחקו פעם במשחק, ובו כל אחת הייתה צריכה למצוא שם של אשה שמתחיל באות לפי סדר הא"ב. כשהגיעו לאות ט' התקשו למצוא שם המתחיל בה. ועל כן פנו אל רבנו שלמד בחדרו. על אתר השיב - "טפת בת שלמה (מלכים א ד), ותדענה לכן שבתנ"ך כולו אין עוד שם אשה המתחיל באות ט'!" וגדול החידוש הראשון שידע לומר שאין עוד שם כזה, יותר מן הראשון!

אך מדוע נזכיר רק את התנ"ך? האם יש מקצוע אחד בתורה בו רבנו לא היה בקיא ישר והפוך, לעומק ולרוחב? האם אי מי יכול לשכוח את דרשותיו ושיחותיו אשר בהם היה יושב וחורז ממקרא למשנה, מהלכה

חכמים! לפני הנהגתו היו לו מספר מקורבים עמם התנהג ברעות וקירבה יתירה. אחיו הקדושים הזהירו את אותם מקורבים - "אל תחשבו שהנכם חבריו, גבוה הוא ממכם עד למאוד". ואכן כל המקורבים אליו מספרים על אותה תופעה - לפתע, באמצע שיחת חולין לכאורה, היה רבנו פושט צורה ולובש צורה, ונהפך לאדם אחר לגמרי כשכולו אחוז שרעפי קודש. כל מי שנכח במעמד מעין זה היה לובש חלחלה וניצב מרחוק לנוכח השלהבת שבערה סביבותיו.

אם כבר הזכרנו זאת יש לציין את התבטלותו לאחיו הקדושים שהיוותה מסכת שלימה של לימוד ביטול אמיתי מהו. מאומה מרצונותיו האישיים וסברות עצמו לא נותרו, בעת עומדו בפניהם לשמוע את חוות דעתם בכל נושא שעמד על הפרק.

***

בלבת אש

לפני חופתי חגרני באבנטו של המגיד הק' מקוויניץ, בברכו "שיהיה קשר של קיימא". בראותו שאני בוכה מרוב התרגשות, הפטיר - "תבכה תבכה, יום גדול הוא היום". שהייתי אז בחדרו הפרטי בו המתין לתחילת החופה, ושם חזיתי במראה נורא הוד - מדי כמה רגעים, קפץ ממקום מושבו כשעיניו כלפי מעלה, והיטיב את לבושו ופאותיו באותה תנועה הזכורה לכל בה נהג לפני תפילת שמו"ע. כל גופו בער ברטט של קדושה, ואני לא מצאתי את מקומי אל מול המחזה הזה שחזר על עצמו מספר פעמים.

עוד לפני הנהגתו שאלה אותו הרבנית, מדוע עומד הוא בחופות כשהוא כה עצור ורציני, הרי חופה היא זמן שמחה? השיב לה רבנו - "הרי אבי נמצא כאן, וכיצד זה לא אנהג בכבוד ראש!"

***

הזכרתם את הקשר הנדיר שלו לאביו, מה ידוע לכם על כך?

חייו בצל אביו הגדול היו תופעה נדירה וחד פעמית בעוצמתה. כל ציר חייו סבב סביב האבא - מה אבא היה אומר, כיצד היה אבא מתנהג, ומה הייתה דעתו בכל נושא. הקשר ארוך השנים עמו גם לאחר הסתלקות אביו השפיע על הנהגותיו והליכותיו, השפעה עצומה ורבת היקף. כמובן שקשר פנימי ונשגב זה לא התגלה לכל. אך יכולנו להציץ חטופות בקשר נעלם זה כששהה או כשעבר ליד ציון אביו שהיה טמון מתחת לביתו - באיזו יראה עילאה והכנעה של רוממות עמד ליד ציון אביו. לעתים סיפר על חלומותיו המופלאים בהם הופיע אביו, חלומות בהם נתגלו לו גילויים וסתרי תורה, ומכאן יכלו ללמוד מעט עד היכן הדברים מגיעים. פעם אמר לאחד מהרבנים - אף פעם לא היו לי חיים רגילים. בכל ערב אני צריך לספר לאביו מה עשיתי במשך היום, ובבוקר עלי לומר לו כיצד עבר הלילה!

ללא הרף חזר על פירושו של ה"תפארת שלמה" על הפסוק האמור באדוניהו "ולא עצבו אביו מימיו" - "אף פעם לא העציבה את אדוניהו העובדה - כיצד זה שיש לו אבא כל כך גדול, ומעשיו שלו אינם כראוי". אך רבנו עצמו, מי יוכל לתאר במילים עד כמה שם אל מול עיניו את דמותו של אביו הגדול, וכיצד לא פסק מלהשוות את עצמו אליו, בהשתמשו בביטויים נוראים על עצמו בתארו את שפלותו לנוכח גדלות אביו.

פעמים רבות חזר על הווארט של הרב מריישא - "אשרי יושבי ביתך" - אצל מלך בשר ודם, הרחוקים ממנו חשים כלפיו כבוד ויראת הרוממות בצורה החזקה ביותר, אולם ככל שמתקרבים אליו מתמעטת היראה, ואילו בני ביתו כלל אינם חוששים מפניו. אולם מלך מלכי המלכים הקב"ה ככל שמתקרבים אליו, חשים ביותר יראת הרוממות. ועל כן אמר הכתוב - אשרי יושבי ביתך - יושבי ביתו של המלך אלו הצדיקים והרבנים בהם הם אלו שזוכים ליראה הגדולה ביותר. היה מסיים רבנו - גם אצל אבי זצ"ל היה כן - בני ביתו שהכירו בגדלותו יותר מכולם, יראו מפניו ביותר. לא הרגישו לידו הרגשה ביתית פשוטה.

***

הייתי אצל אבי

לאגדה, קבלה וחסידות, והיו הדברים יוצאים מפיו ומאירים כיום נתינתם בסיני?!
באמת אמרו, רבנו לא היה 'מדבר' בדברי תורה. דברי התורה היו 'נשפכים' מפיו. רבנו, כל גופו היה תורה, כל ישותו הייתה דבוקה בנותן התורה, והתורה ליחכה סביבותיו כאש יוקדת. לשוחח עמו היה לשוחח עם ספר תורה חי, שר התורה שכל רז לא אניס ליה. לא היה דבר אליו שם את ליבו ולא מצא לו מקור או התייחסות תורנית. אמר לי הגר"ש וואזנר זצוק"ל - זקנך, כבר כשנכנס בדלת עוד לפני שהתיישב כבר נשמע מפיו קושיא בירושלמי או חידוש אחר...

***

הגאלער נשרף...

דוגמא לראייתו התורתית והאלוקית על כל מקרה שארע ניתן לראות בסיפור הבא: בסעודת שבת ביום נהג לאכול שבעה מאכלים בסדר מסוים, כשהמאכל הרביעי היה 'גאלער חם'. באחת הסעודות כשהכניסו את המאכל הנ"ל ציינו בפניו שהוא נשרף מעט. ברגע כמימריה כשהוא עדיין שורה בשרעפיו בעולמותיו הרוחניים, הגיב רבנו ברטט כדרכו - "והנצח זו ירושלים (ברכות נח.), ירושלים אכן נשרפה באש - כי באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה".

רק לאחר שנסינו להבין את דבריו תפסנו שהמאכל הרביעי מכוון כנגד הספירה הרביעית שהיא 'צח'! דוגמא מאפיינת זו היא רק טיפה זעירה מן הים הגדול של מימרותיו העמוקות, שנבעו כהרף עין ממוחו המהיר כברק הקשור בעבותות של אהבה עזה כמוות לתורה הקדושה. לא הייתה זו שנינות בעלמא, כי אם התקשרות פנימית לשורש הפנימי והאלוקות הטמונה בכל דבר. רבנו חי באטמוספירה גבוהה ורחוקה מאיתנו שנות אור, ולנו לא נגלו אלא הבלחות קצרות לעתים נדירות בחינת 'סתים וגליא'!

שיעורים קבועים

בכל יום היה כולל סדר לימודו הקבוע - חומש עם פירש"י, נ"ך, ודף היומי בבלי וירושלמי - אשר בדרך כלל אחז בו הרבה לפני הדף אותו כולם למדו. מלבד דפים אלו היה לו סדר לימוד משלו בש"ס. בספר הרמב"ם הגה מדי יום ביומו באריכות ובעמקות כשעליו בנה חידושים רבים. כן למד גם שולחן ערוך. בספרי המוסר היה לו סדר קבוע בין חמשה ספרים שכאשר סיימם חזר עליהם שוב ושוב, וכמובן מזמורי תהלים רבים. לאחר תחילת הנהגתו קבע לעצמו סדר לימוד נוסף בשו"ע, בציינו את דברי ה"שפת אמת" שעל רבי להיות בקיא בכל חלקי השו"ע.

לפני החגים נהג ללמוד את המסכת של ענינא דיומא. באלול תשנ"ד אמר לאחד ממקורביו - היה לי שבוע טוב במיוחד, הספקתי ללמוד את כל סדר דף היומי של חודש תשרי, וכעת אני פנוי ללמוד את המסכתות השייכות לחודש תשרי.

באחת השנים למד עם אחד מבניו לפני פסח את כל השו"ע הלכות פסח עם "באר היטב", ועם בן אחר סיים את הלכות פסח עם "חק יעקב", כשהאחד לא ידע על לימודו של השני. את כל הלימודים האלו הספיק בנצלו כל דקה ללימוד וכתובת חידושי תורה, "אינני יכול לישון הרבה", אמר, "זוהי מחלה משפחתית"...

בקיאותו בתורת הנסתר היתה לשם דבר למרות שנוהר שלא ללומדה בגלוי, וגם כשהזכיר בדרשותיו ספרי קבלה, הדגיש שראה את הקטעים בספרים המביאים אותם... סיפר לי יהודי שהוא עדיין זוכר כיצד בתקופה בה "בעל הסולם" הרפיס את פירושו בקונטרסים שבועיים, היה מגיע רבנו בריצה ובהשתוקקות לברר האם יצא כבר הקונטרס הבא.

***

כל התורה כולה

ומי בכלל מדבר על התקופה שלאחר הנהגתו כשבשולחנותיו הטהורים השמיע מדברותיו בפני קהל עדתו. איה הסופר ואיה העט שיוכלו

לתאר את הזמנים הנשגבים הללו, פניו בוערות כלפידים, ידו אוחזת בגביע, ופיו שופע דברי תורה העולים עד לרקיע ויורדים עד לנוקבא דתהום רבה, כל התורה נגלה ונסתר בלולים יחדיו. כיצדיק די אחר בשמיא ובארעא' לא הניח פינה בתורה שלא נתחבט בה, לא הייתה פנינה אותה לא דלה, ולא היה מוסר השכל אותו הניח. ועליו אפשר לדרוש את דברי המדרש (שהש"ר א נג) "הלך אצלו (ר"ע לכן עזאי) ואמר לו שמעתי שהיית דורש והאש מלהטת סביבך. אמר לו הן, אמר לו שמא בחדרי מרכבה היית עסוק? אמר לו לאו, אלא הייתי יושב וחורז בדברי תורה ומתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני".

אמרות קבועות היו לו לרבנו, בחינת "הוא היה אומר", אמרות כמו "ששה דברים בבני אדם", "גער בלכותיהן של ישראל". אמרות בהם השפיע טללי תחיה על הנפשות הצמאות. מאמרי חז"ל שנראו כתמוהים מצאו את פתרונם בפירוש על פי קבלה או חסידות. אמרי קודש ובהם תביעה "היזהרו ברשות!" אותם דברי רשות הנרמזים לאדם כ'היתר' ובהם שורש פורה ראש ולענה. גערות-תחינותיו פשטו עקמימות שבלב, והרימו לגבהים את צמודי החומר.

או בשמחותיו בהם הקפיד להשמיע מדברותיו לבל יהיה מאן דהו שיגיע סתם כך ולא ירגיש הרהור תשובה אמיתי בליבו. וכל הדברים הגדולים הללו נשפעו היישר משמיים - פעם לאחר עריכת השו"ט בשביעי של פסח אמר לחותני-חדב"ג - "היום הכנתי דברים מסויימים לאומרם, ולבסוף יצאו ממני דברים אחרים לגמרי!"

***

הדרכות פרטיות

מעניין, לעומת השמיעסן שהיו מרוממים בצורה בלתי רגילה, והציבו דרישות גבוהות ובלתי מתפשרות. כשנכנסו אליו לקודש פנימה, היה פורט את תביעותיו לפרוטות קטנות, ודרש מכל אחד לפי דרגתו ולא כחוט השערה מעבר לכך. כשנשאל לפשר הסתירה הזו השיב: "כשמרימים את התקרה, יש שאיפות לעלות גבוה יותר!" ודו"ק. לעתים ענה לשואליו דברים שכלל לא התכוין לומר, ולאחר מכן אמר - כך שמו בפי משמיים. מפליא המשפט הבא אותו כתב בתוך מכתב לאחד מחשובי החסידים, המכתב כלל הוראה מסויימת ובסופה כתב "אפילו שאינך מבין, שמע לי וייטב לך!"

***

כך יצא לי לומר!

מעשה באברך שלא התנהג כשורה ונכשל בדבר שלא התאים לאברך חסידו. מדריכו ביקש להביא את המקרה באוזני רבנו, בבקשו שכשאותו אברך יכנס אליו לקו"פ יגער בו הרבי כיאה לו. נכנס האברך בעש"ק בין מאות נוטלי השלום, והנה רבנו אוחז בידו ומפטיר - "הרבש"ע יודע הכול!" האברך הזדעזע בכל נימי נפשו, ומכוחה של אותה אמירה שב בתשובה שלימה ונהיה לאיש אחר. שלח המדריך שליח לרבנו לספר שהדברים פעלו את פעולתם בשלמות. אך רבנו בשומעו את הדברים כלל לא הבין במה מדובר. "לא ידעתי כלל מיהו אותו אחד ולא ראיתיו", אמר, "כנראה שכך יצא לי לומר!"

***

כיצד ניתן לאפיין את הנהגתו הציבורית?

זמן קצר לפני הסתלקותו של רבנו ביקר בביתו הגר"ש וואזנר זצוק"ל. אמר לו רבנו - "כבר כמה לילות שאינני מצליח לישון", ופירט בפני הגר"ש את הבעיה הציבורית המטרידה את מנוחתו. שאלו הגר"ש - גערער רבי, האם לא חבל ששוב תייער עצמך בצרותיהן של ישראל? אולי פעם אחת תמנע מלסחוב הכל על כתפיך? להשיב לו רבנו - "כבר יותר משלושים וחמש שנה שאני מוסר את עצמי לטובת הכלל, אינני יכול לעזובם!"

סיפר לי אחד מבניו שליום חתונתו ביקש מאביו מתנה מקורית - שרבנו יפסיק לחתום על ההמחאות של אגודת ישראל... ומדוע? רבנו בתוקף תפקידו כיו"ר אגודת ישראל היה צריך לחתום על כל ההמחאות שיצאו מטעמה.

ויסודיות, נהג לכתוב על הסיפורים ושאר הספרים בהם השתמש בקביעות. גם בערב פורים האחרון לחיינו בעלמא הדין כתב את הקבלות הללו. בכל יום היה אומר פרקי התהילים ושופך נפשו לפני ה'. בתוך ספרי התהילים שלו נמצאו רשימות של אנשים הזקוקים לישועה, ובראשם כתב את גדולי הדור מכל החוגים והעדות. ישנה גלויה אותה כתב לבני ביתו בהיותו בפולין - "כשהייתי בקאצק התפללתי על כל כלל ישראל ועל צדיק הדור שליט"א" (אחיו הל"ש)! תפילותיו בימים הנוראים היו מעל לכל תיאור. בימים הללו כלל לא היה ניתן לגשת אליו כשכל כולו מרחף בעולמות העליונים. ביום הראשון של ר"ה היה סגור כל היום בחדרו כשדלתו נעולה. ורק ביום השני ניתנה מעט הגישה אליו.

בחיי אחיו ה"בית ישראל" היה מקבל בשבועות מפטיר. היה זה משום שהב"י רצה שקהל המתפללים ישמע את ברכתו שנאמרו בקול ובהתלהבות כדרכו. מי יכול לשכוח את תפילותיו שנאמרו בדבקות ופשיטות כעומד לפני המלך ממש? את הכנותיו לתפילה בסידור מלבשו? את הגבהת ידי? מי יכול להסיר ממול עיניו את המחזה הנורא כיצד כל גופו היה נרעד ומודעזע באמירת אמן יאה שמייה רבא? האם אפשר לשכוח את המתיקות וההשתוקקות בהם אמר קטעים מסויימים בתפילה, כמו - "וטהר ליכנו לעבדך באמת", או "לשמור חוקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם" במודים דרבנן? בכל ברכת המזון בעת אמירת "רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך... ועל הבית הגדול והקדוש, אוי, שנקרא שמך עליו". והיה ה'אוי' הזה מרעיד את הלבבות ועדיין צרובים הם מכוחה של אותה אנחה.

***

אמרינן דיו

זכיתי פעם להיות עמו במירון, שם היה אחוזו בשרעפי קודש כשהוא מדפדף בסידור ללא שהצלחנו להבחין מהי תפילתו. כשהגישו לפניו קוויטלעך של יהודים הזקוקים לישועה ביקש שיתנו לו אותם בדרך חזרה. בדרך אמר ווארט שלאחר מכן הוא חזר עליו באוזני - "ידוע הוא ש"ג מדות שהתורה נדרשת בהם הן כנגד י"ג מדות של רחמים. לשיטת המקובלים מתחילים י"ג מדות במילה 'אל' - מידת הרחמים "חסד אל כל היום" - המכוונת כנגד "קל וחומר". והרי קיימא לן דהיכא דמיפרך ק"ו אמרינן דיו - כלומר - כשמדת הדין גוברת על מדת הרחמים והק"ו נפרך - יש פירכא על מדת החסד - אמרינן 'דיו' - סומכים על רבי שמעון בר יוחאי אשר אמר "די לעולם אני ואתה". ובירושלמי אמר לו ר"ע - "דייך שאני ובוראך מכירים בכוחך".

***

יעקב ישראל בן רבקה?

חסיד מופלג ובעל השגות היה ושמר רבי שמואל חנא בלז'ינסקי זצ"ל, יום אחד ביקש מנכדו להזכיר את כלל ישראל בפני רבנו בשם "יעקב ישראל בן רבקה"... הנכד לא שש למלאות אחר הבקשה המוזרה, אולם משתכפו עליו הפצרות סבו, שלח את אחד מבני רבנו להזכיר בפניו את הבקשה. המתין הבן לשעת הכושר וכשהיא הגיעה הזכיר בפני רבנו בשם שמואל חנא את כלל ישראל - יעקב ישראל בן רבקה. באותו רגע השתנו פניו הקדושות של רבנו וחיל אחזו. אל מול המראה הגדול הזה נרתע בן הרבי וסב לאחוריו לצאת מן החדר, בעודו יוצא הספיק לשמוע את רבנו ממלמל ברתת ובזיע - "בני בכורי ישראל". כעבור תקופה נסתלק החסיד רבי שמואל חנא לבית עולמו, שנה לאחר פטירתו שאל רבנו את בנו לפתע - איך הוא אמר? שושנת יעקב? לקח לבן מעט זמן לתפוס את כוונתו, ולבסוף השיב - יעקב ישראל בן רבקה. אה הפטיר רבנו - הרי כתוב - "בהדי חנא באגדתא למה לי? פשרו של המעשה המופלא הזה שייך לדברים שבכבשונו של עולם.

***

כיצד החלו מכתבי התורה אותם כתב לכם?

את המכתבים אותם כתב לי וביקש תשובה, הגדיר כדברי אביו על הגמרות בהן אי - "בדיק לן רבא" וכד' - שהאמוראים היו גם הם בוחנים

נפשו היפה סלדה מכל תחכום או סטיה מדרך הישר, ולא יכול היה לסבול פרוטה שלא יצאה כדיון. יומיים בחודש - בעת שהיה צריך לחתום, היה פשוט נהיה חולה עד שהצליח ליישר את ההדורים, ולדאוג שכל סכום יגיע ליעדו בכשרות. התחננתי בפניו, שייפטר ממעמסה זו, ולכבוד חתונתי הוא הסכים. היה זה חלק מהעול הקשה של העבודות הציבוריות שנטל על שכמו.

באחד ממכתביו בשנותיו הראשונות של "איחוד מוסדות גור" כתב שנסיעותיו למען ה"איחוד" עולות לו הן בגוף והן בממון, אך הנני נוסע משום ש"ארמור שליט"א (הב"י זצ"ל) מתרגש מזה". כזה היה, למען הציבור, ועוד שלם את הוצאותיו בעצמו!

אל "מועצת גדולי התורה" התייחס בחרדת קודש, משמעות גורלית העניק לכל פסיקה והחלטה שנפלה בפורום הקדוש הזה. אחד המקרים הנוראים ארע כש"המועצת" התכנסה לרדון בתופעה חמורה שהתרחשה באחד מחוגי היהדות החרדית, ולמחרת ההתכנסות וההחלטה שנפלה בנידון, קרה מקרה נורא באותו חוג. רבנו תלה התרחשות זו בהחלטה שהתקבלה יום קודם, בהסבירו שלהחלטה שהתקבלה בכינוס חכמי ישראל יש משמעות גורלית בשמים. (אגב עוד לפני המאורע, חלם על ההתרחשות העומדת לקרות ואף סיפר על כך קודם לכן).

אפילו אנשים פשוטים יכלו להבחין שכל הנהגותיו שמימיות. האם נוכחתם מקרוב במקרים כאלו?

ניתן להמליץ על רבינו את הפסוק "ועקבותיך לא נודעו", דרכיו ותהלוכותיו היו נעלמים ונשגבים מעין כול. ואף אחד לא הצליח לעמוד על סודו וכוונותיו. דבר שגרם לכך שתמיד חשו כלפיו יראת הרוממות ויחס של עמידה מרחוק בחינת "של נעליך מעל רגליך". אף אחד למשל לא הצליח להבין את פשר הערצתו העצומה לגאב"ר הרה"ק רבי משה אריה פריינד זצ"ל, הערצה שהתבטאה בביטויי הפלגה נדירים ביותר כלפיו. נכון שרבי משה אריה היה איש נשגב עד למאוד, אבל מעולם לא נראו קשרים גלויים בין רבנו אליו. כשנפגשו כמעט ולא שוחחו ביניהם, הייתה ניכרת על פניהם קורת רוח ושמחה מיוחדת מעצם ישיבתם יחד. פעם ארע שמשקפיו של רבי משה אריה התכסו באדים, רבנו הסיר מעליו את משקפיו ונגבם כמו ידיו! היה זה יחס הרדי - עדיין מהדהדות באוזניי זעקות השבר של רבי משה אריה בעת הלוייתו של רבנו. הוא אחז במיטה וצעק בכבי - מה עשית לי? לא ידעתי כלום על העומד לקרות! וימאן להתנחם. אין בכוחנו להבין את הקשר בין קדושי עליון אלו.

***

"ואני בער ולא אדע"

יחד עם ידיעותיו המופלגות, השגותיו הנוראות, והמדרגות אליהן העפיל, הייתה עבודתו תמימה ופשוטה כעבודתו של נער צעיר. הייתה זו עבודה שבלב שנבעה גם מתוך הרגשת שפלות עצמו וענוותנותו הנוראה. הוא הרגיש את עצמו כ"כ קטן ושפל. מאומה לא ייחס לעצמו. הארמו"ר מסלונים בעל ה"נתיבות שלום" אמר על רבנו - "הכרתי הרבה יהודים גדולים, אבל יהודי בגיל שבעים שעבד את בוראו כבחור צעיר, זה עוד לא ראיתי!". זו היא מעלה וגדולה נדירה להניח את המדרגות וההשגות הצידיה, ולעבוד את הבורא ככזו פשוט כבתחילת הדרך. הייתה לו למשל קבלה ללמוד אחר הסעודה, חוק ולא יעבור, מעולם לא קם משולחנו ללא שיגש ללמוד במשך שעה ארוכה, ואפילו בשעת עייפות ויגיעה. זכורני כיצד היה יושב בסעודות שבת כשהוא לבוש במלבושו העליון הביתי, כהרף עין לאחר ברכת המזון כבר נראה לבוש בקפוטה הרגילה וחגור בגרטל כשהוא הוגה בתלמודו.

***

לכל המביטים אחריו, זכורה במיוחד תפילתו נוראת ההוד...

אכן "תחביבו" הגדול של רבנו היה תפילות. מאות (!) סידורים היו בביתו, וכמעט כולם היו מעוטרים בהערותיו והוספותיו בכתב ידו. גם הקבלות אותם נהג לקבל על עצמו - שבע קבלות לכאורה פשוטות

משפטים כמו "ומשה עלה אל האלוקים" למעלה אפשר לפעול יותר. בני הבית התעטפו בחרדה מפני הבאות, אך לא שיערו עד כמה הזמן קצר.

רבנו עלה על מיטתו ומסר את נפשו בעבור כלל ישראל בהשיבו את נשמתו הטהורה אל בוראה במיתת נשיקה.

המילים אותם כתב ביומו האחרון מגלמים יותר מכל את דמותו המרוממת של איש האלוקים שבחיו ובמותו היה קשור ואחוד בקוב"ה, באורייתא ובישראל ולא ביקש דבר כי אם להרבות כבוד שמיים: "פורים בעיקר בהסתר, אסתר מן התורה ואנכי הסתר אסתיר (חולין קלט): כל אשר תאמר ינתן לה מרומו על נשמות צדיקים שנקראים לבא אל המלך, ואמרו חז"ל מיתת צדיקים מכפרת, וצדיק יכול להוציא נשמות מהגיהנם, הצדיק האמתי רוצה מה שהשי" רוצה, לא בקשה דבר כי אם וגו' הגי וגו' שומר הנשים".

עד כאן היריעה הנפלאה שנתקבלה מאת
ידידינו הרה"ג ר' ישראל פנחס טירנואר הי"ו
זכות רבינו הק יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב

ה'פני מנחם' זצ"ל דיבר הרבה על ההתחזקות במדת עין טובה, ואמר שרוב הצרות שיש בעולם באין בגלל שיש לאחד עין רעה על חבירו ואינו יכול לפרגן לו. ובשם האמרי אמת' זצ"ל אמר, דבגמרא (ב"מ קז): אמרו "תשעין ותשעה מתו בעין הרע ואחד בדרך ארץ", הרי שכ"ב גורמת העין הרע למיתה, ובודאי מדה טובה מרובה היא, שעין טובה מביאה הרבה שפע וטובה בלא קיצבה ושיעור.

(מורעא דיוסף)

***

בשמחת 'קידושא רבא' בלידת אחת מנכדותי תחי' השתתף גם ה'פני מנחם' זצ"ל, השבת היתה פרשת בשלח, ולכן אמר בשם אביו ה'אמרי אמת' זצ"ל [וכן איתא בשם ה'חידושי הרי"ם' זצ"ל], שבפרשתינו יש מקור למנהג החסידים לתת 'קריאת השם' בשבת [ולא כנוהגים לתת שם גם בימות השבוע], לפי שבפרשת המן כתיב בתחילה (פסוק טו) "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא", ואחר כך כתיב ענין לקיטת לחם משנה והציווי על השבת, ולבסוף כתיב (פסוק כו) "ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו", והדר נאמר (פסוק לא) "ויקראו בית ישראל את שמו מן", משמע שרק אחר השבת קראו לו שם, ולמה לא נתנו לו שם מקודם, אלא מכאן שענין קריאת השם שייך לשבת.

(מורעא דיוסף)

***

ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו וגו' כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו (כד, יט"ב)

ליזהר בכבוד חבירו

לכאורה נראה שדיבר הכתוב בכפילא, ולכאורה נראה סיוס זה כמיותר, ועי' בגמרא (ב"ק צד.) מה שדרשו בזה, אמנם שבעים פנים לתורה, ונרמזו כאן חובת האדם להיזהר מלצער את חבירו או לאנותו בדברים, כי הקב"ה פורע על דברים שביין אדם לחבירו בעוה"ז, והיינו דכתיב "כאשר יתן מום באדם" כשם שהוא עשה ופגע באחרים, "כן ינתן בו" הקב"ה לפרוע לו בעולם הזה.

אומר היה ה'פני מנחם' זצ"ל, דאיתא ב'בעל הטורים' (תחילת פרשת כי תשא) שתיבת "ונתנו" נקראת הלוך ושוב, היינו שאם תקראנה למפרע מסופה לתחילתה תמצא גם כן תיבות "ונתנו", והיינו טעמא "לומר לך, מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו", שאינו מפסיד כלום ממה שנותן לצדקה, כי זה יחזור אליו. ואמר ה'פני מנחם', שכמו כן תיבת "והכהו" נקראת הלוך ושוב, ללמדנו שהמכה את חבירו [כפשוטו בידיים, או בחץ שחוט לשונו ח"ו] נענש על כך עוד בעוה"ז, ויחזור ויקבל מה שהכה לחבירו בהאי עלמא.

את תלמידיהם, ועל כן הוא מכליל בזאת גם שהסבא גם יבחון את נכדיו. ברוב ענותנותו עוד שאלני אם העובדה שהוא כותב לי לא מפריעה לי... עשרים ושניים מכתבים כתב לי רבנו בתגובה למכתבים שכתבתי לו על פי בקשתו. הבנתי לענ"ד שכוונתו בבקשה זו הייתה לעמוד על מהלך הענינים בשיבות הקדושות, ולהיות קרוב לסדר הלימוד כיום. פעם אחת הזכרתי בתוך אחד המכתבים עניין שנגע לדברי אגדה. רבנו הגיב שאינו חפץ לענות לי על דברי אגדה - "המכתבים נועדו ללומדות נטו".

פעם שלח לשאלני מדוע זה זמן רב שלא קיבל מכתב ממני. תמהתי, שהרי הסדר היה שלא הייתי פותח במכתב לפני שקיבלתי ממנו מענה על מכתבי הקודם. נכנסתי לקו"פ ואמרתי ששלחתי מכתב מזמן ועדיין לא קיבלתי תשובה עליו. בירר רבנו מתי הגיע לידי המכתב וכשמע שקיבלו בעש"ק, הגיב - "נו ערב שבת, כיצד אוכל לזכור מה היה ביום שישי? אכן ביום שישי מחצות היה כולו נתון לקדושת השבת, ולא שם את ליבו למתרחש סביבו. ישנם מכתבים שנכתבו בע"ש ולקראת סופם ניתן להבחין כיצד הכתב נהיה לא ברור וקשה לקריאה. במכתב אחר שכתב לבן דודי ציין בסופו - "עוד מעט חצות ולא אוכל להאריך". את המכתב האחרון הנכנסתי אליו בחודש טבת תשנ"ו - הוא הביט בי בתמיהה ושאלני מה רצוני? נבוכתי ולא הבנתי את פשר שאלתו, הרי היה זה המשך לסדרת המכתבים לפי בקשתו! כשהסברתי לו הגיב - "שהרבש"ע יתן לי כוח" ולא יסף...

היו גם הדרכות אישיות בע"פ שמסר לי. כדאי להעביר את אשר אמר לי פעם בלשון קודש - "הרי לך קטע" שפת אמת" שעל כל חסידישער יונגעמאן לדעת - (ראה תרמ"א) - "...ועוד ירך תהי" כו' ויד כל העם באחרונה. פי' כמ"ש כל ישראל ערבים זה בזה. אי"כ מכ"ש שמה שגובר א' והורג היצה"ר שבו מזכה לכל ישראל שלא יהי' עוד כח להיצה"ר באותו דבר כמו מקודם. וזה עצמו צריך להוסיף כח לכל עובר ה' במה שיודע שע"י תגבורת שלו יחליש כח היצה"ר נגד כל ישראל כפי הכח של הנסיון".

***

הזכרתם את התרגשותו לקראת שב"ק...

אכן רבנו נקרא עוד בילדותו ע"י אביו הקדוש "שאבעס יינגעל". וכן הזכירו במכתב כילד הזהיר בהלכות שבת. בשבת היה לזהט כולו בשלהבת קודש, ואפילו גופו הטהור היה לובש צורה אחרת. סעודות השבת היו בחינת "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", אי אפשר לתאר במילים את המעמדים הנשגבים הללו, כשפיו לא פוסק מלומר דברי תורה עמוקים ועילאיים מסתרי תורה, והשכינה שורה סביבותיו.

***

תוכלו לספר על התקופה האחרונה לחיי חיותו?

שבוע לפני הסתלקותו התרחשה סדרת פיגועים נוראיים, ורבנו לקחם אל ליבו הטהור בצורה קשה ביותר. שבוע לפני פורים בעת טיילו לפנות בוקר ארע אחד הפיגועים בסמוך למקום טיולו, רבנו עמד בקרבת מקום במשך זמן רב. כששב לביתו היו פניו שטופות דמעות. מכתב-צוואתו אשר פירסם ב"המודיע" ביום תענית אסתר כמו הכריז וגילה עד כמה המצב קשה. לאחרונה מצאתי בספר "גן הדסים" שהמכתב האחרון אותו כתב הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב ל"יהודי הקדוש" הסתיים במילים "כי לא יטוש ה' את עמו". וביאר הרה"ק מפוריטוב שרצה לומר לבל יחשוב שאחר הסתלקותו שוב אין תקומה, אלא ישים את ליבו לדברי הפסוק המעודדים שה' לא יטוש את עמו. בדיוק המילים בהם סיים רבנו את מכתבו!

הפורים האחרון זכור לכולם כיום בו כבר לא היה עמנו כאן בעולם הזה, אפילו את השמיעס בטיש אמר כאילו אדם אחר אומרו ולא הוא. ביטויים נוראים נשמעו מפיו, מילים חסרות פשר שהובנו רק למחרת כשנשמתו הטהורה כבר נכספה אל אלוקיה. במוצאי פורים סרב להושיט את ידו לאלו שחפצו להיפרד ממנו. הוא הסתובב בבית ואמר

הרבה זירז הפני מנחם' להזהיר גדולים על הקטנים להיזהר בכבוד הזולת, וק"ו שלא לגרום להם צער. הוא היה אומר, שרוב האנשים הפוקדים את חדרו ומספרים לפניו את צרותיהם, באים עליהם צרות אלו כי פגעו בקטנותם באחרים, ועל עוון זה נענשים בעוה"ז [וכך נמצא כתוב בספר 'יסוד צדיק' (עמוד קנ) 217 להרה"ק רבי שלמה מזוועהיל ז"ע 'על עבירות של בין אדם למקום יש גיהנום, ובעולם הזה העיקר שסובלים הוא על עבירות של בין אדם לחבירו']. לכן צריך להשגיח בזה מאד, ומי שח"ו נכשל בכך עליו לפייס את הנפגע ולבקש ממנו שימחלו לו בלב שלם.

(מזרעא דיוסף)

***

פעם ישב הרה"ק בעל האמרי אמת' ז"ע בסעודה, וקם ממקומו ליטול אחד מכלי אכילה שבטעות לא הכינו על השולחן [חדב"ג הרה"ח רבי אברהם דוב ליפל שליט"א מספר, שהיה זה בעת שעלה לסולם לקחת איזה ספר], משהבחינה בכך הרבנית חיה ראדה ע"ה שאלה, מדוע לא ביקש מאחד הילדים להביא לו, הרי יש בזה משום מצות חינוך, נענה הרבי והשיב "איך וייל זיי זאלען וויסען - וואס מ'קען מאכען אליינס - זאל מען מאכען אליינס" [רציני שידעו, דמה שאפשר לאדם לעשות לבד, יעשה לבד, ולא יטריח אנשים אחרים לעשותם, כלומר שגם בזה קיים מצות חינוך]. גם הפני מנחם' זצ"ל הלך בדרכי אביו בזה, ונמנע מלבקש מאנשים שישימשו אותו, והיה אומר, שאם היה האדם זקוק למשמים היה הקב"ה בורא את האדם עם משמש לצרו, וממה שלא נברא האדם כך מוכח שכל אחד יכול להסתדר לבד...

(מזרעא דיוסף)

***

ויאמר משה אל ה' למה הרעות לעבדך וגו' לשום את משא כל העם הזה עלי, האנכי הריתי את כל העם הזה וגו' (יא, יא-יב)

מס' של מנהיגי ישראל

פירש הספורנו' דברי משה רעיא מהימנא, דהכי קאמר "הנה האב יוכל להנהיג את בניו אף על פי שהם חלוקי הדעות, וזה כי כולם חושבים אותו כאוהב שישתדל בכל כחו להטיב להם, אבל אלה אינם בוטחים בי כלל, וחושדים ומנסים לראות מה אעשה בעדם", היינו שהחסרון היה בבני ישראל ולא במשה רבינו שאהב את כל אחד מהם כבן החביב אצל אביו.

בשנת תשל"א חלה ה'בית ישראל' ז"ע בחולי מסוכן, והיו כל הקהל מתפללים מעומק הלב וקרעו שערי שמים לרפואתו, ואכן נתקבלו התפילות ונתרפא הרבי וחי עוד כשש שנים עד ב' אדר שנת תשל"ז [מהגרי"מ אלטר שליט"א קבלתי מה ששמע מאביו הפני מנחם' ז"ע "איך האב א הרגשה אז דער עולם האט עהם אויסגיבעטען", פירוש שהבקיעו שערי רחמים ופעלו עבורו ישועה מעל לדרך הטבע].

בימים ההם חלמה אחותו מרת מאטיל לוי"ן ע"ה שאמה הרבנית ע"ה נתגלתה אליה בחלומה ובישרה לה שיהיה טוב, וכשנתעוררה משנתה סיפרה על דבר החלום ואמרה לקרוביה שבודאי יזכה הרבי לרפואה כמו שהיה באמת, מששאלו אותה מדוע לא נתגלה אליה אביה האמרי אמת', השיבה ואמרה תשובה רבת משמעות "ביים טאטען זענען אלע גיווען קינדער" [אצל אבא היו כולם בנים], וא"כ אין בין ה'בית ישראל' לבין אחרים ולא כלום, משא"כ אצל אמא ע"ה, ועל כן פעלה היא הישועה.

***

כיוצא בזה אמר הפני מנחם' זצ"ל בתחילת הנהגתו "קבלתי על עצמי לאהוב כל יהודי אזוי ווי א אייגען קינד" (וראה עוד בספר 'הפני מנחם' ח"ב עמוד יט), ואכן זו תכונתו של מנהיג הדור שכל החסידים שוים ודומים בעיניו כבנים, אך עבודת התלמידים לזכור תמיד שהרב הוא "כאוהב שישתדל בכל כחו להטיב להם", וממילא לא יבעטו בו.

(מזרעא דיוסף)

***

יצויין, שלא רק תלמידי חכמים והלומדים' היו בביהמ"ד בשעה שש בבוקר, אלא גם בעלי בתים שעמלו לפרנסתם ישבו ולמדו, אלא שהם

עסקו בדף היומי, ואחרי התפילה הלכו לעסקיהם. אבי ז"ל הי"ד היתה לו חנות ופתחה אחרי התפילה, ולפי החוק היה צריך לסוגרה בשעה שבע בערב, וכן עשה, ומיד אח"כ הגיע ללמוד כמה שעות ב'שטיבל' ורק בשעה עשר חזר לביתו.

הפני מנחם' זצ"ל היה בידידות מרובה עם הגאון החסיד רבי נתן לוברט זצ"ל ואף למד אתו בחברותא למשך שנים רבות קודם התפילה, וסיפר הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א שעדיין חרוט בזכרונו, איך היה מגיע לביתם בהשכמה, ולמדו בהתמדה נפלאה, וסיפר לו אביו זצ"ל, שהיו לומדים גמרא ולמדו לכה"פ שבעה דפים ליום, ואמר הטעם שלומד גמרא, כי יש לו בקבלה "אז דער טאג דארף זיך אנהייבען מיט א גמרא" [שצריך להתחיל את היום עם לימוד גמרא].

(מזרעא דיוסף)

***

בהזדמנות ובשעת הכושר שאלתי את פי הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א [בנו בכורו של הפני מנחם' זצ"ל], היכן ראו את גודל ההתלהבות אצל אביו זצ"ל בעת אמירת ההגדה בליל הסדר, הרהר הגרי"מ קימעא ואז ענה "בברכת המזון, שהיה מברך מילה במילה וברביקות גדולה", והוסיף ואמר עוד "גם בכל השנה כולה היה מכוון מאד בברכהמ"ז, ואומרה בהתלהבות".

(מזרעא דיוסף)

***

הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א סיפר מה ששמע מאביו הפני מנחם' זצ"ל, שפעם טייל ה'חידושי הרי"ם' זצ"ל עם חתנו החסיד רבי זלמן בראדי ז"ל [שהיה במקורו מחסידי ווארקא], והתנצל הרי"ם באזניו ששמע שיש מחלוקת באחד השטיבלאך, ויש לו הרבה צער מכך וזה מפריע לו מאד, כי בפרשיסחא [אצל הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע] היתה כזו אחדות, והיכן נעלמה ונתפוגגה מדה זו, ואף הוסיף "אפשר און ווארקא איז עס נאך דא" [כי אחרי פטירת הרבי ר' בונם נסעו חלק החסידים אל הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק ז"ע ואחרי פטירתו קיבלו על עצמם מרותם של הרי"ם, ולעומתם היו שנסעו אחרי פטירת הרבי ר' בונם אל בנו הרה"ק רבי משה מפרשיסחא ז"ע ואחרי פטירתו אל הרה"ק רבי יצחק מווארקא ז"ע, ועל אמר הרי"ם שיתכן ומדת אהבת ישראל עברה אל חסידות ווארקא], נענה ר' זלמן ואמר שאכן כך הוא, כי בווארקא כשאחד מביא משקה ל'לחיים' סוגרים כולם את הגמרא ושמיים עמו יחד, ואילו בגור יכול אחד להביא ל'לחיים' וחביריו אינם משתתפים, כי אחד ממשיך ללמוד סוגיא זו והשני סוגיא אחרת, השיבו הרי"ם ואמר "דאס ווייס איך נישט וועלכע איז בעסער...", כאומר שאין האחדות צריכה לבוא 'על חשבון' הלימוד, אבל צריך להתרחק מן המחלוקת ולאהוב כל יהודי, ולהיות כולם כאיש אחד בלב אחד.

(מזרעא דיוסף)

***

סיפר הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א שאביו הפני מנחם' זצ"ל היה מקבל את כל הפונים אליו בסבר פנים יפות ובשמחה, ואף את הפחותים שבפחותים היה מקרב ומחזק מאד, זולת אדם המשקר, שאותו היה דוחה בשתי ידיו, ואם תפס מאן דהוא באמירת שקר היה דוחה אותו מאז בשתי ידיו, ומעשה שהיה באדם נכבד עד מאד שאמר לו דבר שקר, ומאז לא היה יכול לסבול אותו עוד.

(מזרעא דיוסף)

***

סיפר הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א, שבפטירת אחיו הגה"ח רבי יהודה אריה זצ"ל בתאונת דרכים בחג הסוכות תשמ"ט לפ"ק [בחי אביו הפני מנחם' זצ"ל], הגיע האדמו"ר בעל הישועות משה' מוויז'ניץ זצ"ל לנחמם, ובתוך דבריו סיפר, שפעם בישרו להרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ע שנכדו חולה ונפל למשכב בחולי מסוכן, והצטער מאד, אולם גם כאשר הודיעו לו שהמצב השתפר היה ניכר על פניו סימני דאגה וצער, והסביר כי תמיד חשב, שצער חבירו מפריע לו כצערו ממש, והנה עתה ראה שצערו שלו מפריע לו הרבה יותר מצרת אחרים.

(מזרעא דיוסף)

***

סיפר הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א מה ששמע מפי אביו הפני מנחם' זצ"ל, ששנה אחת למחרת יום הכיפורים ראה הרה"ק רבי חנוך

מכובד וחשוב, הוצרך בנך להפוך לבעל מום ברגלו, כדי שתתרחצת לשידוך. עכשיו תבין כי לא תמיד כדאי להפציר לקבל מה שהש"ת אינו נותן.

(הרה"ג ר' משה לודמיר שליט"א "יגדיל תורה")

***

"יוסף אברהם" (בראשית כה, א) בשפ"א (תר"מ) מרמוזו כאן על תוספת שבת, שהצדיק מוסיף מחול על הקודש.

מין הפני מנחם זצ"ל אמר, קודם השבת ואחריה יש קליפות ישמעאל ועשו, יום שישי בני ישמעאל, ויום ראשון בני עשו. מובא בשם האר"י הקדוש שעל זה מבקשים (בתפילת ערבית) "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו", הכוונה לקליפות שקודם השבת ולאחריה. על ידי תוספת שבת מלפניה ומאחריה, מכניעים כוחם. (פני מנחם חיי שרה תשנ"ד ד"ה יוסף).

היה אומר בשם אביו מרן האמרי אמת זצ"ל, אמרו חז"ל כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ומה עם החטאים הקשים שתשובה לא מועילה עליהם? על זה יש תוספת שבת שמכפרת. על ידי שיהודי מתעלה יותר ממה שהוא מחויב, זוכה למחילה אף על עבירות שמשורת הדין תשובה לא מועילה עליהם.

היה אומר שתוספת שבת שייכת לא רק בזמן, אלא גם בנפש, שלא יהא דיבורך של שבת ככחול (שבת קיג, ב), וגם במצוות, בתורה, ובדברי הרשות, כמ"ש הלב שמחה שבת יעשה כולו תורה (תדאר פ"א), שבשבת יעשה מכל העניינים תורה. (פני מנחם יתרו תשנ"ד ד"ה בשבת ועוד).

וסיפר: אבי האמרי אמת (בעש"ק) היה יושב ולומד בחדרו בקומה העליונה, וכשעה וחצי לפני שבת היה יורד למטה לקבל את הקהל ל"נטילת שלום". פעם הלבישה אותי אמי הרבנית בבגדי שבת מוקדם, וכשראה אותי לבוש בבגדי שבת והוגה בתורה, נהרו פניו ואמר לי: א שבת יונגעל. (פני שבת עמ' לו).

אכן אצל רבינו הפני מנחם היתה חביבות יתירה לתוספת שבת, וכל ימיו היה עומד ומזהיר בשער בת רבים על זה. הוא עצמו היה מתעטף בבגדי שבת כבר משעות עש"ק המוקדמות וסביביו נשערה מאד, קשה היה לדבר עמו מעניני חול, וקיים בנפשיה תוספת שבת בכמות ובאיכות.

הגיע אב לרבינו הפני מנחם זצ"ל לבכות על צרתו הגדולה, בנו סר מדרך היהדות, וכבר עזב את הבית. כל בני המשפחה שבורים ורצוצים, מרוב עגמת נפש איבד את הטעם בחיים, אינו מסוגל לראות את בנו יורד מדרך התורה, וכך עמד ובכה על רוע מצבו.

ענה הרבי ואמר: אבי זכרונו לברכה האמרי אמת, אמר, סגולה, שיעשו תוספת שבת, ואם כבר עושים ממילא תוספת שבת, יכולים אז לישב ולומר תהלים. ואכן בני המשפחה שמעו לדברי הרבי, וקיבלו על עצמם תוספת שבת, זמן ניכר לפני כניסת השבת, וישבו ואמרו תהלים באותו זמן. בחסדי הש"ת תוך ששה שבועות שב בנם לחיק היהדות. (מאור השבת ח"ג עמ' לח).

(הרה"ג ר' משה לודמיר שליט"א "יגדיל תורה")

***

סיפר הגה"ח רבי יעקב מאיר אלטר שליט"א מה שמע מאביו הפני מנחם זצ"ל, שזמן קצר לאחר הבר-מצוה שלו ביום כ"א תמוז שנת תרצ"ט התחילו הגרמנים לכבוש את פולין, מיד נטלו אביו הרה"ק בעל האמרי אמת זי"ע וברח מן העיירה גור שהיתה כבר קטן ונסעו לעיר הבירה ווארשא שהיתה שמורה יותר מן הפורענויות, אתו עמו הלכו גם אחיו הרה"ק רבי משה בצלאל אלטר זי"ע (שאותו מינה בצוואתו למלאות את מקומו באדמ"רות, אך הוא עלה למוקד במלחמה הנוראה ונשרף יחד עם אלפים ורבבות מישראל הי"ד) ובנו הרה"ק רבי יצחק מאיר זצ"ל הי"ד (שהיה גם חתנו של האמרי אמת, והוא נהרג מפצצה שנפלה עליהם שם, וגם האמרי אמת ניזוק בשמיעתו) והתאכסנו כולם בדירתו של הנגיד רבי יוסף כ"ץ ז"ל ברחוב וואליצ'א 10 [רבי יוסף היה נגיד ועשיר גדול ולכן התגורר בבנין גדול בן שתי קומות, והוא עצמו התגורר בקומה התחתונה ואילו חתנו היה גר בקומה העליונה, וכאשר הגיע הרבי פינה את דירתו והוא עלה לגור בבית חתנו]. לא עברו ימים הרבה עד שכבשו הגרמנים את העיירה גור והגיעה השמועה שרוקנו את בית המדרש הגדול שבגור ועשו ממנו ארוות סוסים, כאשר סיפרו כן לפני

העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע קבוצת אברכים היושבים ומשוחחים ביניהם על דא ועל הא, לפיכך ניגש אליהם ופתח לספר להם, שפעם היה חסיד שפגש סוחר אחד ורצה להיות עמו שותף בעסקיו, הסכים הסוחר אך בתנאי שאף הוא ישקיע בעסקים, התנצל החסיד שאין לו מעות להשקיע אמנם תחת זאת בידו לעזור לו בשני דברים, חדא דכיון שיש לו 'הדרת פנים' יוכל הסוחר לומר לאחרים שיש רבי המעורב בעסקאותיו, ולכן ירצו לעבוד עמו, ועוד יוכל לעזור לו בנתינת עצות טובות בהשקעותיו כדי שידע כדת מה לעשות, הסכים הסוחר לעיסקה, ואכן הצליח במעשי ידיו והתחלק עם החסיד ברווחים.

פעם אחת נסעו בצוותא ועברו ליר בית מרוח, והבחינו בעשיר הקושר את סוסו לאחד העצים והוא עצמו נכנס ללגום ולהתחמם משתיית יי"ש, נענה החסיד ואמר לשותפו הסוחר, שסוס זה נראה חזק מאד, וע"כ הוא מייצע לו לחתוך את החוט הקושר אותו לעץ ויברח עמו לווארשא וימכרנו בשוק, ואילו הוא ישאר ויסתדר עם בעל הסוס, קיבל הלה את העצה ועשה כפי שנצטווה, והיה כאשר יצא בעל הסוס מבית המרוח הבחין שסוסו נעלם, וכשראה את החסיד עומד שם תמה באזניו ושאלו אם יודע הוא היכן הסוס שלו, השיבו החסיד "אני הייתי הסוס שלך, כי בגלגול הקודם הייתי רבי, ועברתי על כמה עבירות חמורות, וע"כ גזרו עלי מן השמים להתגלגל בסוס, ואכן נכנסה נשמתי לתוך הסוס שלך, ובמשך השנים שהייתי משרת אותך באמונה תקנתי כל מה שפגמתי בגלגול הקודם, ועל כן חזרתי עכשיו להיות רבי...". ואכן קיבל הכפרי התמים את דבריו ועזבו לנפשו, אך מאחר שהיה צריך לסוס חדש נסע לשוק של הסוסים בווארשא כדי לקנות לעצמו סוס חדש, והיה כאשר הגיע לשם צהל הסוס שלו לקראתו [כי ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו], ובסכלותו הבין ששוב חזר ונתגלגל להיות סוס, על כן שאלו בפליאה "רבי, וואס איז גישעהך, האסט שוין געזינדגט און שוין צוריק גיווארען א פערד?!", כלומר כבר הספקת לחטוא ולהתגלגל בחזרה להיות סוס...

ובזאת התכוון הרבי ר' העניך להוכיח את החסידים, שזה עתה זכו למחילה וסליחה וכפרה על כל עוונותיהם ביום הכיפורים, ואיך אם כן כבר חוזרים תיכף ומיד למעשיהם הראשונים ועושים מעשה בהמה. (מזרעא דיוסף)

***

מה' יצא הדבר

בערוב ימיו של האדמו"ר הלב שמחה זצ"ל, שלח חסיד אחד את המשמשים בקודש לשאול אודות שידוך מסוים, התשובה לא היתה חיובית. הלה קיבל את התשובה בספקנות, ושאל את אחד המקובלים שהמליץ בכל פה על עשיית השידוך.

השואל נבוך ולא ידע מה יעשה, עלה לביתו של הפני מנחם בשאלה: שלחתי לשאול אצל הרבי, והביאו לי תשובה כזאת וכזאת, איני יודע אם אכן הרבי אמר בפירוש כך, ומאידך גיסא שאלתי ל'מקובל' פלוני וזירוני לעשות את השידוך, מה עלי לעשות?

השיבו הפני מנחם: דע לך, אותם 'מקובלים', אף אם רואים משהו, הם רואים מה שטוב בשעה זו בלבד, אבל יתכן שלעתיד אין זה טוב עבורך. ואילו מה שהרבי עונה זה לטובתך גם בעתיד. מקובלני כי רבוה"ק ראו לכמה וכמה דורות הלאה, וכן מה שטוב עבור כל נשמה לפי מעשיה בגלגולים עברו.

הוסיף וסיפר לו: לאבי זצ"ל האמרי אמת' בא חסיד והפציר שיתן לו ברכה לעשירות, אך הרבי סירב. הוא ניסה כמה וכמה פעמים, עד שלבסוף הצליח לדחוק בו וברכוכו בעשירות. אכן, הלה הצליח ונתעשר בהון רב. לאותו אדם היה בן יחיד כליל מעלות, קודם הגיעו לגיל שידוכים אירעה לו תאונה קשה, ורגלו נקטעה. כדי למצוא עבורו שידוך מתאים הוכרח האב לוותר מדרישותיו, לבסוף נשדך עם בת החייט של העיירה.

כאשר נכנס לאבי האמרי אמת, אמר לו: ראה, מן השמים נקבע שזה השידוך של בנך. בהיותך במעמדך הקודם, היית נאות לשמוע על שידוך עם בתו של חייט. אבל כעת, אחר שנתעשרת ונהיית ל'בעל בעמיו'

לרווחה שערי אור תורה, וזכינו להנהגתו הנפלאה והפלאית, הוא שהיה ידוע תמיד בחולשת גופו, קיבל את ההנהגה ונהג במסירות נפש ממש, שכל ימי הנהגתו, מילא תפקידים בקצב כזה שגבורים גדולים אחרים לא היו יכולים לעמוד בו, כי הכל היה ממש למעלה מן הטבע. אחרי ה"טיש" האחרון בפורים, שהרבה בו בדברי תורה, אמר שהיה לו קשה מאד לומר, אלא שליהדות צריך להיות מסירות נפש... בראשית ההנהגה נכנס אליו אדם אחד שגרם לו צער לפני שהתחיל בהנהגה, ובקש ממנו מחילה, השיבו האדמו"ר שאינו מקפיד על אף אחד, כי עם קבלת ההנהגה קיבל על עצמו לאהוב את כל יהודי כאילו הוא בנו, ואכן כל אלה שנכנסו אליו לבקש עצה ותושיה, היו מרגישים כיצד הוא משתתף בבעיותיהם, ומתייחס אליהם כאב רחום, קטן כגדול.

לנגד עיני ניצבת דמותו דיוקנו הקדושה בשעה שעמד בראש השנה, וכל הקהל הרב עובר לפניו כבני מרון לקבל ברכת "שנה טובה", והוא פונה בחיוך ובמאור פנים לכל אחד באותו מאור פנים ממש, והחיוך לא סר מעל פניו הקדושות במשך קרוב לשעתיים עד שעבר כל הקהל העצום שבא לקבל את ברכתו. וחשבתי שעם כל רום מחשבותיו שאין לנו בהם אף לא ערך והשגה, אולי יש בזה גם מגמה פשוטה, שלא לגרום חולשת הדעת לשום יהודי שמא לאחרים מאיר הוא את פניו יותר ממנו, על כן העניק את אותו החיוך לכל האלפים שעברו לפניו... כל ילד שנכנס אליו הרגיש את התייחסותו האבהית, ואפילו שאלות ילדותיות זכו לתשובה בכבוד ראש. יש והדברים מזכירים את תשובותיו של הלל הזקן, לשאלותיו של אותו אדם, שביקש להטרידו ולהקניטו, ולא הצליח.

הרבה בחורים זכו לקבל ממנו תשובות לבעיותיהם שהעלו לפניו, בדברי נועם מאירי עינים, דברים שיש בהם הדרכה לכל ימי החיים. בחור בר מצוה נכנס לק"פ, ובין שאר הדברים אמר לו, שיעשה בכל יום חשבון הנפש, אם התעלה יותר מאתמול. בחור אחד שנכנס והתלונן שעושה אמנם חשבון הנפש כל לילה, אך במשך שעות היום שוכח זאת. השיבו, שיערוך חשבון הנפש פעמיים בכל יום, פ"א מיד בבוקר שממנו יתעורר לעבודת ה' ביום, ופעם באמצע היום, כדי לשוב ולהתעורר...

הוא הורה לנו גם בהדרכותיו הפרטיות את הדרך של חסידות פולין, שהיא לזכור תמיד את המטרה העיקרית ולא לאחוז בדברים צדדיים שאינם מעיקר המטרה, הוא נאבק נגד השטחיות ובקש להכניס תוכן פנימי בלב האברכים והבחורים, ובתשובותיו הזכיר את דרכי חסידי גור ממורשת חסידי פולין.

אמנם זכר את פולין משנות ילדותו מלפני היותו לבר מצוה, אך נשא איתו את מאורה של חסידות זאת מימי תפארתה, והיה מבקש לראות בעדתו את המשכתה בדבקות בנקודת האמת, ובחתירתו לכוונה לשם שמים בלבד.

(זכרונם לברכה בשם הרה"ח דבי מרדכי מייירנץ "על משכנות הרועים")

***

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

***

הרה"ק רבי משה בצלאל אלטר זי"ע היה הפני מנחם' נוכח שם, והבחין שנסער מאד ברוחו, ובזאת שאל לסובביו, איך יתכן כדבר הזה, שביהמ"ד שלמדו בו כל כך הרבה תורה והתפללו כל כך הרבה תפילות בקדושה ובטהרה יהפך לארוות סוסים, אתמהה, ואז הפטיר ואמר "קען זיין, ווייל מ'האט געשלאגען יודען..."

פירוש, יתכן ועלה כן מפני שהיו חסידים מכים זה את זה, כי בגלל הדוחק היו תופסים מקומות ולפעמים נעמד אחר על מקומו של הראשון וזה גרם לו להרים ידו עליו, והדברים נוראים ומסמרים שערות הראש, שחטא זה דחה כל כך הרבה שעות של תורה ותפילה של קדושי עליונים.

עוד סיפר בענין זה, שפעם היה קהל גדול בגור, ולכן נדחף אאזצ"ל בין החסידים, ובתוך כך הרים ידו כדי לדחוף אותם ויוכל לעבור ביניהם, משהבחין בכך דודו רבי משה בצלאל אמר לו "פנחס מנחם, מ'דארף זיין נזהר אויף צו הייבען א האנט אויף א יוד", ודבריו שיצאו מלב טהור נשרשו בעצמותיו ומאז לא היכה אדם מעולם.

(מזרעא דיוסף)

***

כשאדמו"ר [ה"פני מנחם"] זצ"ל נולד רעשה כל פולין, נולד בן זקונים לאדמו"ר הגדול לעת זקנתו ועיני כולם היו נשואות לתינוק זה.

בירושלים היה חסיד ישיש שקראו לו ר' יוסף שטעפער (רצען), והוא היה מספר שזכה בתור אברך להיות כליל הסדר בגור, אמנם זכותו זאת ששמרה בלבו כל ימי חייו עד לזקנה מופלגת, באה לו מתוך צרה הואיל והיה גרוש, כי האברכים לא קבלו רשות להשאר בגור בימים הראשונים של פסח, וכולם נשלחו הביתה בפקודת אדמו"ר ה"אמרי אמת" זצ"ל, אבל כיון שהוא לא היה נשוי הורשה להשאר.

הוא היה מתאר בהתרגשות גדולה את המחזה נורא ההוד, כשאדמו"ר ה"אמרי אמת" זצ"ל, מסב היה לבוש קיטל, ומסביב לשולחנו היסבו כל בניו הקדושים ונכדיו הרבים, ולידו ישב הילד הקטן, בן הזקונים, וכולם שאלו את ארבע הקושיות לפי התור, כשהגיע תורו של אדמו"ר זצ"ל, שהיה עוד ילד קטן מאד התקשה לבטא את המילים, ופרץ בבכי וקרא שגם הוא רוצה לומר יפה ושישמע קולו עד השמים, אמר לו אביו הקדוש: "אל תבכה, עוד תוכל לדבר יפה ועוד ישמעו לך בשמים".

והיה ר' יוסל מסיים: שמעתם, מובטחני בזה שעוד יהיה רבי, ודבריו יישמעו בשמים.

בניסי ניסים הגיע לארץ ישראל עם אדמו"ר האמרי אמת, כל אנ"ש ידעו שאין לנו מושג במהותו של בן זקוניו של הרבי, כמו שידעו כי כל בני הרבי זצ"ל (האמרי אמת), אנשים גדולים הם, שמדרגתם נשגבה מאתנו. אמנם ראו כולם בחריפות שכלו ומוחו הגדול מקטנותו, אך עם זאת היה מצניע לכת מאד, בעיקר החל לגלות את אורו הגדול, בימים שננעלו דלתות אדמו"ר ה"לב שמחה" זצ"ל, והרגיש חובה, לעזור לכל איש מצוק ומר רוח, שמצא את דלתות העזרה נעולים, ולא ידע למי לפנות במצוקותיו.

לאחר מכן כאשר בעוונותינו נסתלק כ"ק אדמו"ר מרן בעל ה"לב שמחה" זי"ע, זכינו לשלוש וחצי שנות שפע רוחני, ונפתחו לפנינו

לזכות הרוצה בעילום שמו שיקויים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"				
לע"נ האשה החשובה הצדקנית מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רייך) נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט				
ההפצה בעיה"ק טבריא נתרם לע"נ רבני טבריא רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל		לזכר עולם יהי צדיק, כ"ק אדמו"ר גהה"צ רבי שלמה בן רבי מרדכי זצ"ל מזוועה-הל - צאנו, נלב"ע כ"ז תמוז תשע"ז, ולע"נ ראש הישיבה הגאון האדיר רבי אליהו שמואל בן רבי יעקב ישראל זצ"ל, נלב"ע כ"ה מרחשון תשע"ט		
להצילת נושה בן אסתר מלכה זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברר בכל טויל דניטב	להצילת נואיר יחיאל בן חנה סינאו זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברר בכל טויל דניטב	להצילת ננחם נענדל בן פרידא גילה זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברר בכל טויל דניטב	להצילת אפרים בן אסתר לאה זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברר בכל טויל דניטב	להצילת יוסף נתן בן רבקה טויבא זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברר בכל טויל דניטב
להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM				